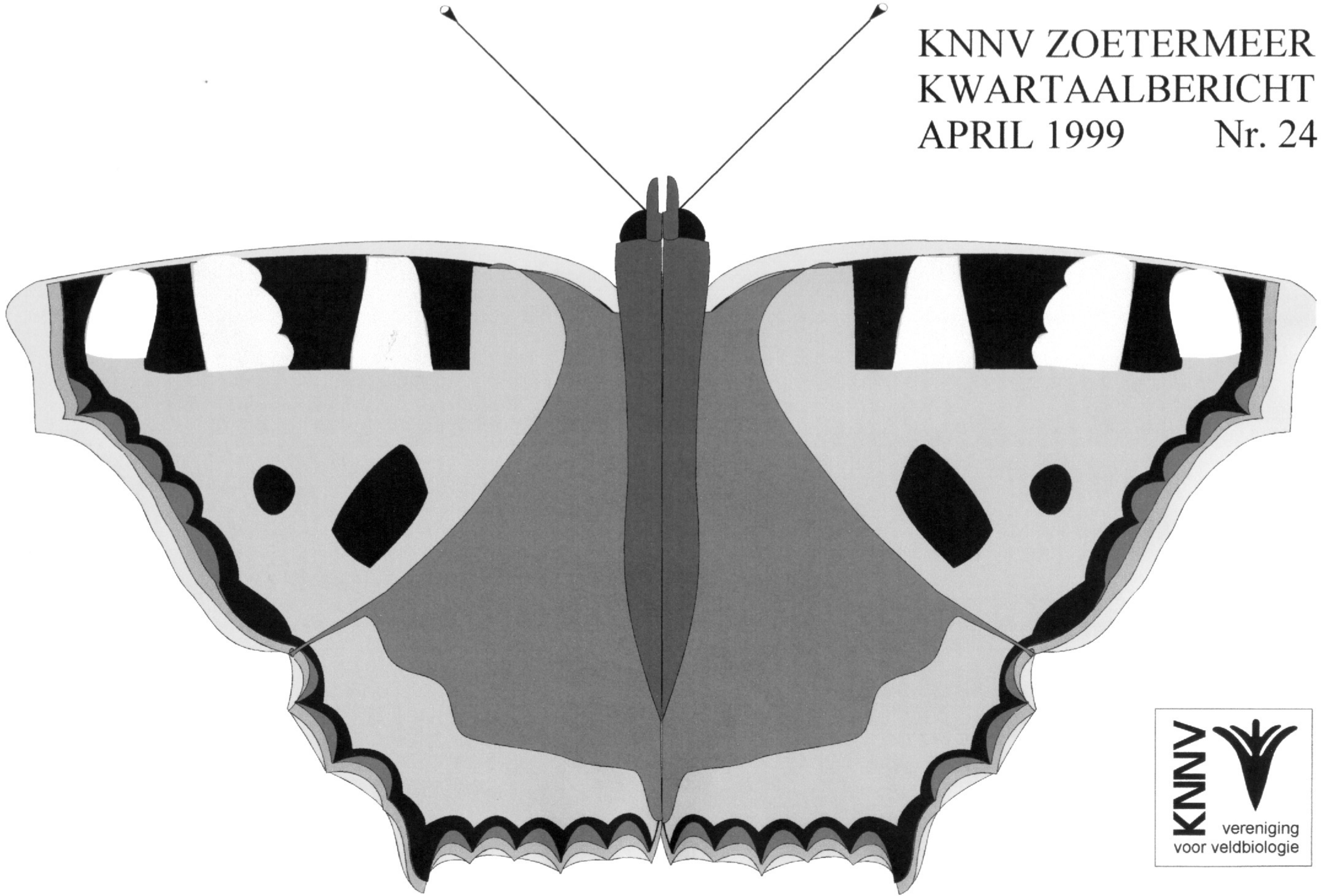

KNNV ZOETERMEER
KWARTAALBERICHT
APRIL 1999 Nr. 24

KONINKLIJKE NEDERLANDSE NATUURHISTORISCHE VERENIGING KWARTAALBERICHT ZOETERMEER Nr.24 april 1999

INHOUD

UIT DE VERENIGING	3
1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER	3
2 DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN WOENSDAG 27 JANUARI J.L.	4
3 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP	7
4 DE NATUUR VAN AMSTERDAM DOOR MARTIN MELCHERS OP WOENSDAG 10 FEBRUARI J.L.	8
GEZIEN IN ZOETERMEER	10
5 VONDSTEN	10
6 WINTERSE WAARNEMINGEN VAN DE GROENE SPECHT IN ZOETERMEER	10
7 DE VLINDERS VAN ZOETERMEER DEEL 1	12
8 STEDELIJKE OF SPECIFIEKE AANDACHTSOORTEN	15
BUITEN DE AFDELING	19
9 CREATIEVE NATUURBELEVING IN "HET BEWAARDE LAND"	19
10 DE 17E LANDELIJKE VLINDERDAG OP ZATERDAG 6 MAART IN DE REEHORST TE EDE	20
11 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS OVER HET STADSNATUURPLAN	21
12 BUYTENPARKVIDEO IN PREMIÈRE OP ZATERDAG 24 APRIL	23
13 PLATFORM GROEN	23
14 "DIEREN ZIJN PRECIES ALS MENSEN"	26
15 FLAPPIE	30

DATA

31

16	KALENDER	31
17	REGISTER	36
18	NAMEN	37
19	STREEPLIJST-GEGEVENS-1998	38

UIT DE VERENIGING

1 ACTIVITEITEN VAN KNNV AFDELING ZOETERMEER

voor het tweede kwartaal van 1999.

- 1 Stinzenplantenexcursie bij Huis te Warmond op **zondag 11 april**.
Verzamelen: 13.00 uur bij de Soete Aarde voor wie met de auto wil gaan.
Opgave voor 5 april bij Tilly (tel 3412605).
Huis te Warmond is ook per bus goed bereikbaar.
Bus 170 Centrum-West richting Leiden, vertrek 13.05 uur en overstappen op bus 50 (13.53 uur) richting Haarlem.
Aankomst: 14.05 uur. We worden rondgeleid door Nico Breedijk, kosten f 5.-
- 2 Strandcursus door Ben Prins. Avond 4 op **woensdag 14 april**.
Plaats: De Soete Aarde
Aanvang: 20.00 uur (tot 22.00 uur)
- 3 Strandcursus door Ben Prins. Excursie 2 naar Noordwijk op **zaterdag 17 april**.
Verzamelen: De Soete Aarde
Tijd: 9.00 uur (hele dag)
- 4 Strandcursus door Ben Prins. Schelpendetermineermiddag op **zondag 18 april**.
Plaats: De Soete Aarde (kosten materiaal f 7.50)
Aanvang: 12.30 uur (tot 17.00 uur)
- 5 Première Buytenparkvideo bij "Snowworld" in het Buytenpark op **zaterdag 24 april**, gevolgd door een wandeling in het park.
Zie voor het volledige programma elders in dit blad.
Aanvang: 9.50 uur
- 6 Gewestelijke KNNV-excursie naar de Amsterdamse waterleidingduinen op **zaterdag 8 mei**. Inlichtingen (tel 5931749)
Aanvang; 10.00 uur (tot 15.00 uur)
- 7 Planten inventariseren in het Buytenpark op **woensdag 19 mei**.
Verzamelen: de kraal
Tijd 19.00 uur
- 8 Planten-excursie "de wilde flora van Meerzicht" in het kader van het stadsnatuurplan op **zaterdag 22 mei**.
Verzamelen: wijkcentrum Meerzicht
Aanvang: 14.00 uur
- 9 Planten inventariseren in het Buytenpark op **woensdag 26 mei**.
Verzamelen: de kraal
Tijd: 19.00 uur
- 10 Vlinderexcursie van de vlinderwerkgroep in het Balijbos op **zaterdag 29 mei**.
Verzamelen: stadsboerderij de "Balijhoeve"
Aanvang: 10.00 uur

- 11 Natuurweekend samen met het IVN op **4,5 en 6 juni**.
Vrijdag 4 juni: lange afstandswandelen in de omgeving van Woerden o.l.v. Anja van Beek.
 Verzamelen: Station Zoetermeer-Driemanspolder bij het loket
 Tijd: 9.15 uur
Zaterdag 5 juni: wilde flora
 Verzamelen: ingang Buytenpark (bij de weegbrug)
 Tijd: 9.00 uur
Zaterdag 5 juni: avondexcursie vleermuizen en kikkers
 Verzamelen: ingang begraafplaats Hoflaan
 Tijd: 22.00 uur
Zondag 6 juni: vogelexcursie
 Verzamelen: boerderij 't Geertje
 Tijd: 9.00 uur (voor een afsluitende gemeenschappelijke brunch à f 15.- opgeven bij Gerard Jansen (tel. 3314480))
- 12 Schijngrassenexcursie ten noorden van boerderij "t Geertje" met Adrie van Heerden op **woensdag 9 juni**.
 We bezoeken een klein recreatiegebied waar volop biezen, zeggen en russen staan.
 Verzamelen: de groene schuur achter Aa-zicht
 Tijd: 19.30 uur
- 13 Excursie naar de botanische tuin bij de Uithof in Utrecht op **zondag 20 juni**.
 Verzamelen: 10.00 uur bij De Soete Aarde voor wie met de auto wil gaan. Opgave bij Tilly uiterlijk 18 juni (tel 3412605) Voor wie op eigen gelegenheid wil gaan dient om 11.00 uur bij de tuin aanwezig te zijn. De toegang bedraagt f 7.50, een museumjaarkaart of 65+pas. geeft korting.
- 14 Planten inventariseren in het Buytenpark op **woensdag 23 juni**.
 Verzamelen: de kraal
 Tijd: 19.00 uur
- 15 Planteninventarisatie van het stedelijk gebied op **zaterdag 26 juni**. Samen met onze FLORON-coördinator Joop Mourik gaan we proberen om in twee inventarisatieronden in de Km-hokken 30.57.43 en 30.57.45 zoveel mogelijk soorten te strepen.
 Verzamelen: Station Zoetermeer-Driemanspolder (noordzijde) om 10.00 uur

2 DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN WOENSDAG 27 JANUARI J.L.

Johan Vos

Tijdens de ledenvergaderingsbijeenkomst stond zowel het KNNV-jaar 1998 als het nog maar net begonnen 1999 op de agenda. Tevens bracht de kascommissie verslag uit van de financiële positie van onze afdeling en werd er een nieuwe kascommissie benoemd.

De voorzitter vatte 1998 als volgt samen:

Over excursies en thema-avonden:

Terugkijkend op het afgelopen jaar blijkt de belangstelling voor onze thema-avonden redelijk te zijn geweest. Een hoogtepunt was de viering van het eerste lustrum van onze afdeling in oktober j.l. Naast een groot aantal leden waren er op deze avond ook vertegenwoordigers van andere Zoetermeerse natuurverenigingen en KNNV-afdelingen uit

de regio. Ook hebben we van verschillende verenigingen schriftelijke felicitaties ontvangen. De opkomst bij de excursies was wisselend waarbij het slechte weer zeker een rol heeft gespeeld. Toppers waren de excursie naar Oostvoorne met de vlinderwerkgroep en de paddenstoelenexcursie in het Noord-Aa gebied o.l.v. Peter van Wely.

Over het kwartaalblad:

Het eerste nummer van het afgelopen jaar was een themanummer. Dit nummer was geheel gewijd aan de resultaten van het natuurmonitoren in het Buytenpark. Alle aan het project deelnemende verenigingen presenteerden hun gegevens in dit blad. De oplage werd hierdoor aanmerkelijk groter dan gebruikelijk. De overige nummers waren van een normale omvang en oplage.

Over platform groen:

In 1997 heeft platform groen, mede op ons aandringen, besloten van tijd tot tijd verslag te doen aan de vertegenwoordigende verenigingen van de ondernomen activiteiten. Deze berichten worden sindsdien in ons kwartaalblad opgenomen. Helaas zijn we er nog niet in geslaagd een opvolg(st)er voor Pauline Verhey te vinden die onze afdeling vertegenwoordigt in platform groen.

Over het Westpunt:

Voor het Westpunt hebben we een tentoonstelling samengesteld uit de foto's die waren ingezonden voor de in 1997 gehouden fotowedstrijd. Deze tentoonstelling is begin vorig jaar (maart) te bezichtigen geweest. In de periode maart-oktober heeft onze vereniging op 3 zondagen voor bemensing van het Westpunt gezorgd.

Over "De Soete Aarde":

Een punt van zorg dat zich het afgelopen jaar aandienende is het voortbestaan van het gebouw waar ons gemeenschappelijk onderkomen "de Soete Aarde" gehuisvest is. Zoals u wellicht heeft vernomen gaat dit gebouw plaats maken voor nieuwbouw.

De gezamenlijke Zoetermeerse natuur- en milieuverenigingen hebben actie ondernomen en o.a. met de vakwethouder hierover gesproken. Totnogtoe echter zonder resultaat.

Over de vlinderwerkgroep:

Na het vertrek van Pieter Korstanje in het begin van 1998 is het aantal leden van deze werkgroep teruggelopen tot acht. Vijf hiervan hebben vorig jaar deelgenomen aan het natuurmonitoren in het Buytenpark. Op twee in samenwerking met de vlinderstichting vastgestelde routes zijn wekelijks in de periode mei - september, voor zover het weer dat toeliet, dagvlinders geteld. Door het slechte (vlinder)weer kon slechts de helft van het aantal keren doorgang vinden, bovendien bleef het aantal getelde vlinders, misschien om dezelfde reden, opvallend laag.

Over de plantenwerkgroep:

Naast het organiseren van diverse plantenexcursies heeft de plantenwerkgroep in 1998 voor de tweede keer vegetatie-opnamen gemaakt van de proefvakken in het Buytenpark. De resultaten van dit onderzoek zijn te vinden in het plantenoverzicht over 1998 achter in dit kwartaalbericht.

Over het ledenaantal:

We begonnen het jaar met 31 leden en twee donateurs. In de loop van het jaar konden we 4 nieuwe leden verwelkomen maar verloren we door verhuizing ook weer 4 leden zodat het ledenaantal in 1998 niet is veranderd.

Het jaar 1999:

Het bestuur:

Het afdelingsbestuur bestaat op dit moment uit vier leden. Een aantal bestuursleden -waaronder voorzitter en penningmeester -treedt eind volgend jaar regulier af. Het bestuur roept daarom belangstellenden voor een bestuursfunctie op zich te melden. Ook blijft de vereniging behoefte houden aan actieve leden voor het leiden van excursies, het verslaan van verenigingsactiviteiten voor ons blad, het versterken van het bestuur, het ontwikkelen van PR-activiteiten etc. Kortom, er is genoeg te doen voor een ieder die de KNNV-afdeling Zoetermeer ter harte gaat.

De vlinderwerkgroep:

Dit jaar gaat de vlinderwerkgroep verder met het monitoren van de dagvlinders in het Buytenpark, hopelijk onder gunstiger weersomstandigheden. Aanvullend worden er twee nieuwe routes op dagvlinders geïnventariseerd, één in het Westerpark en één in het Balijbos. Verdere activiteiten: twee excursies naar vlinderrijke gebieden en twee avonden in het voorjaar, waarvan Peter van Wely de eerste avond (19 januari j.l.) besteedde aan de Zoetermeerse dagvlinders. Op de tweede avond zal aandacht geschonken worden aan de dagvlinders van de Hoge Veluwe. De najaarsbijeenkomsten worden nog vastgesteld.

De plantenwerkgroep:

Activiteiten voor het komend staan elders in dit blad vermeld.

Algemeen:

In het kader van het Stadsnatuurplan zullen door onze afdeling in nauwe samenwerking met de gemeente en onze zuster natuur- en milieuverenigingen wijkexcursies worden georganiseerd.

Op 4, 5 en 6 juni organiseren we in samenwerking met het IVN een natuurweekend met diverse excursies in Zoetermeer.

Dit weekend wordt afgesloten met een gezamenlijke brunch bij boerderij "het Geertje". Verder staan er voor het komende najaar twee lezingen gepland.

Het project "Zoetermeerse flora":

In 1999 willen we het verzamelen van gegevens voor de "flora van Zoetermeer" afsluiten om dan indien we sponsors/subsidiegevers kunnen vinden in het jaar 2000 een boekje te publiceren. De eerste stap zal zijn het aanvragen van subsidie bij het landelijke bureau van de KNNV dat voor dergelijke projecten een speciaal fonds heeft.

Enkele opmerkingen ten aanzien van onze financiële positie:

In 1997 zijn onder tijdsdruk beslissingen genomen die onze afdeling geld hebben gekost. Voor een deel werkte deze financiële tegenvaller nog door in de begroting over 1998. Bij de oprichting van de Zoetermeerse afdeling is indertijd afgesproken dat ons kwartaalblad het "visitekaartje" van de afdeling moest worden. Hierin zijn we tot nu toe redelijk geslaagd. De uitvoering en inhoud van ons blad steken dan ook gemiddeld in positieve zin af bij die van andere afdelingsbladen. Dit heeft echter wel financiële consequenties. Alleen al de drukkosten bedroegen in 1998 f 732,55.

(per blad is dat f 2,30)

Om, zonder verhoging van de contributie, onze financiële positie te verstevigen stelt het bestuur de volgende maatregelen voor: Tijdens onze thema-avonden vragen we vanaf 1 februari 1999 een vergoeding voor koffie en thee (koffie f 1.- en thee f 0,50 per kopje).

Vanaf 1-1-1999 kennen we geen huisgenootleden meer maar slechts donateurs. Voor projecten zullen we sponsors proberen te vinden waardoor een deel van de kosten van ons kwartaalblad gedekt kunnen worden.

Na het officiële gedeelte werden we door Jan Parmentier en Ben Prins getraceerd op een aantal bijzonder fraaie dia's. Jan toonde ons naast beelden uit de wondere microwereld der diatomeeën en foraminiferen (gaatjesdragers) ook een viertal bijzondere paddestoe- len: de kleine stinkzwam, de gesluisde dame, een gesteelde vorm van de biefstukzwam en een houtzwam op eikenwortels. Jan eindigde zijn bijdrage met een aantal fraaie beelden van de herfstschroeforchis, een schitterende orchidee die in Nederland erg zeldzaam is, maar volgens Jan ook in Frankrijk, waar hij de dia had gemaakt niet tot de algemene soorten behoort. Ben nam ons, bijna traditiegetrouw, weer even mee naar het woestijnlandschap van Fuerteventura, een van de Canarische eilanden. Maar ook een indrukwekkende reeks dieren uit midden Frankrijk kwamen op dia even langs. Naast vlinders met tot de verbeelding sprekende namen als koningspage, bruine eikepage, blauwe ijsvogelvlinder, grote vlekvlinder, adonisblauwtje, staartblauwtje en witbandzandoog waren ook de schemer- en keizerlibel, de bid- en moerassprinkhaan, springkickers en muurhagedissen te zien.

Bedankt Jan en Ben het was weer de moeite waard!

3 BERICHTEN UIT DE PLANTENWERK GROEP

Tilly Kester

Op woensdag 10 maart j.l. zijn 8 plantenwerkgroepleden bijeen- gekomen om het nieuwe plantenseizoen te bespreken. Ook voor dit jaar staan er weer heel wat activiteiten op het programma. Om het beeld van de Zoetermeerse flora verder te complementeren moeten nog enkele km-hokken geïnventariseerd worden. Twee van deze km²'s gaan we samen met Joop Mourik "strepen" en wel op 26 juni en 21 augustus.

Ook gaan we dit jaar opnieuw aan de slag in het Buytenpark. Om de floristische ontwikkeling van dit gebied op te voet te kunnen blijven volgen komen dit jaar de 4 km-hokken waar het Buytenpark in ligt aan de beurt. Afgesproken is dat we proberen dat op de avonden van 19 mei, 26 mei en 23 juni te doen. We verzamelen steeds om 19.00 uur bij de kraal. Ook staan er weer enkele excursies op het programma (zie voor verdere informatie het afdelingsprogramma)

waaronder huis te Warmond (stinzenplanten) en de botanische tuin in Utrecht. Met Adrie van Heerden heb ik afgesproken om "schijngrassen" (biezen, zeggen en russen) te gaan bekijken in een gebiedje net even ten noorden van boerderij 't Geertje bij de Noord-Aa.

Om alvast in voorjaarsstemming te geraken werd deze avond besloten met een aantal mooie dia's van voorjaarsbloeiers. Niet alleen de echt vroege bloeiers als klein en groot hoefblad en typische stinzen-planten als winterakoniet en bosanemoon maar ook de ietsje latere voorjaarsbloeiers als pinksterbloem en harige ratelaar kwamen aan bod.

Johan, bij deze bedankt voor deze voorjaarsimpressie.

Van Ton Denters kregen we bericht dat *Anisantha madritensis* vorig jaar voor het eerst in Amsterdam is gevonden in het oostelijk havengebied op het KNSM-eiland.

De Amsterdamse vindplaats lijkt sprekend op waar we de soort in Zoetermeer plegen te vinden, "tussen trottoirtegels langs een op het zuiden gerichte gevelmuur". Volgens Ton gaat het wat deze soort betreft om een zeldzame adventief die mogelijk aan het inburgeren is.

GEZOCHT

**De Zoetermeerse plantenwerkgroep
brengt de stadsflora in kaart**

Wie doet er mee?

Coördinatie en informatie:

Tilly Kester
tel: 079- 3412605

WIDE Stadsplanten

4 DE NATUUR VAN AMSTERDAM DOOR MARTIN MELCHERS OP WOENSDAG 10 FEBRUARI J.L.

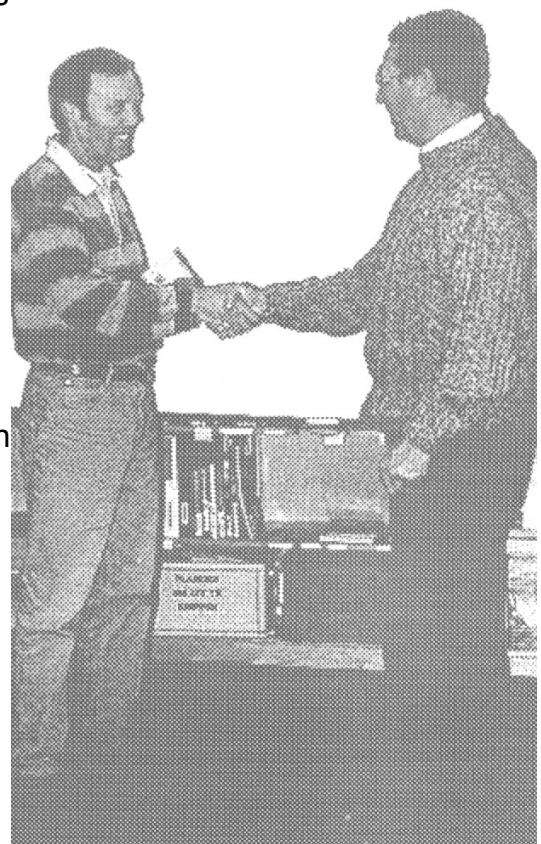
Johan Vos

Dat Amsterdam de laatste jaren beschouwd wordt als het best onderzochte stedelijk gebied van Nederland hebben we voor een belangrijk deel te danken aan mensen als Martin Melchers. De gigantische variatie aan stedelijke biotopen in combinatie met de onvoorspelbaarheid van de economische ontwikkeling zorgt voor een stad vol verrassingen, ook of misschien wel juist op natuurgebied. Of zoals Martin het formuleerde "trekt de economie aan dan levert de natuur in, maar stagneert de economie dan wint de natuur weer terrein terug".

Deze avond werd ons een zeer breed aanbod uit de Amsterdamse natuur gepresenteerd aan de hand van leuke anekdotes en prachtige dia's. Daarbij waren zowel "oude bekenden" als voorbeelden uit diergroepen waar we in Zoetermeer nog nauwelijks naar gekeken hebben. Van de ruim 75 soorten die ik, in donker heb kunnen noteren deze avond, zal ik de meest spectaculaire hier nog even voor u op een rijtje zetten.

Veel informatie is trouwens terug te vinden in de vier hieronder genoemde boekjes

Wat de planten betreft komen veel soorten ons bekend voor:

les bedankt Martin Melchers

Bijenorchis, grote populatie was aanwezig in het westelijk havengebied, inmiddels alweer verdwenen, voor hondskruid geldt in mindere mate hetzelfde. In hetzelfde gebied heeft een voor Nederland ongekend grote populatie rietorchis gestaan. Voorzichtige schattingen gaan uit van zeker 100.000 exemplaren! Een andere spectaculaire plantengroep is die van de varens. Totaal gaat het om 18 soorten waarvan steenbreekvaren, tongvaren, zwartsteel en schubvaren op dia langskwamen. Er zijn in Amsterdam zelfs plannen voor een kademuurmonument vanwege de bijzondere varenbegroeiing. De paddestoelen is een nog slecht onderzochte groep in Amsterdam maar kenners gaan ervan uit dat het om zeker 1000 soorten gaat.

Dagvlinders en libellen volgen trends die ook in Zoetermeer waarneembaar zijn.

Landkaartje en gehakkeld aurelia zitten b.v. ook daar duidelijk in de lift.

Bij vergelijking van resultaten dienen we ons wel te realiseren dat het gebied groot-Amsterdam ruim tien keer zo groot is als dat van de gemeente Zoetermeer.

Het gaat dus ook om veel meer biotopen en dat levert b.v. twee keer zoveel dagvlindersoorten als bij ons en 32 libellensoorten op.

En dan de vogels. De in de grachten broedende fuut, de halsbandparkieten die tegenwoordig bijna alle stadsparken bevolken (350 exemplaren), de oeverzwaluw die gronddepots gebruikt om in te nestelen, de kolonie visdiefjes op het dak van de bloemenveiling te Aalsmeer en dan de roofvogels die de stad als jachtdomijn ontdekt hebben. Het meest spectaculaire voorbeeld van dat laatste fenomeen is de sperwer die met 20 paar in de stad broedt en daar nesten met 6 eieren produceert.

De zoogdieren werden vertegenwoordigd door dwerg- en bosspitsmuis, dwergmuis, bruine rat, dassen op het terrein van de kruifabriek, de boommarter en natuurlijk het meest stedelijke zoogdier dat we kennen, de vos wiens voedsel voor 90% uit konijn bestaat.

Naar de ringslang wordt in Amsterdam veel onderzoek gedaan. Om ontwikkelingen binnen de Amsterdamse populatie's goed te kunnen volgen worden er per jaar zo' 700 gevangen en bekeken. (het schubbenpatroon verschilt per exemplaar) Vooral de Diemerzeedijk staat bekend om z'n slangen. Van de amfibieën is de exotische brulkikker (de sensatie van een paar jaar geleden) weer aan het verdwijnen.

De voor het nationaal natuurbeleid belangrijke rugstreeppad wordt wel eens in Amsterdamse tuinvijvers gevonden!

En dan tot slot het onzichtbare onder-water-leven van de hoofdstad.

Een bonte mengeling van zoute, brakke, zoete en exotische vertegenwoordigers treffen we daar aan. Naast de chinese wolhandkrab, het zuiderzeekrabbetje afkomstig van de oostkust van Amerika en de blauwe Amerikaanse krab gaat het om zo'n 60 vissoorten. Ik noem de modderkruiper, de riviergrondel, de goudaal, de atlantische steur, de rivierprik (een primitieve soort die parasiteert op andere vissen) en de enorme populatie haring van "haring in het IJ"

En dan heb ik het nog niet eens over de toegeknepen korfmossel gehad. Een in de Amsterdamse wateren nieuw ontdekte soort! Blijkbaar hoef je om nieuwe soorten te ontdekken niet eens de tropische regenwouden in.

Voor mensen die het allemaal nog eens rustig willen nalezen of die niet aanwezig konden zijn kan ik de volgende vier boeken van harte aanbevelen:

1. Haring in het IJ, de verborgen dierenwereld van Amsterdam
2. Van muurbloem tot straatmadelief, wilde planten in en om Amsterdam
3. Sijsjes en drijfsijsjes, de vogels van Amsterdam
4. Paardenbijters en mensentreiters, de veelpoters van Amsterdam

En nogmaals bedankt Martin, dat je helemaal naar Zoetermeer hebt willen komen.

GEZIEN IN ZOETERMEER

5 VONDSTEN **Marit**

Hij was er weer, de ijsvogel! Voor het eerst op 12 januari, een dag met sneeuw en ijs, en daarna bijna elke dag tot op 4 februari. In de struikwilg achterin de tuin aan het water zat hij uitgebreid visjes dood te meppen, te poepen en zijn veren te poetsen. Hij gebruikte de balkonreling aan de overkant als uitvalsbasis om naar vis te duiken. Hij gedroeg zich echt als stadsvogel, dat wil zeggen, hij trok zich weinig aan van blaffende honden, rondsluipende katten en buurvrouwen die hun stofdoek uitsloegen. Hij valt nauwelijks op tussen de huizen, want zijn buik heeft precies diezelfde steenrode kleur. Alleen als je hem op zijn rug ziet, licht hij op als het zwaailicht van de brandweer. Heel soms, als ik in de tuin bloempotten verzet, kom ik een pissebed tegen die net zo ijsvogelblauw is. Kan iemand me vertellen wat dat voor verschijnsel is?

6 WINTERSE WAARNEMINGEN VAN DE GROENE SPECHT IN ZOETERMEER **Winfried van Meerendonk**

De groene specht is in Nederland een standvogel, die in strenge winters behoorlijke klappen kan oplopen. Deze soort houdt zich het liefst op in een parkachtig landschap en is de laatste jaren ook steeds vaker in stads-parken aan te treffen. Na een sterke daling van het bestand (de soort staat op de rode lijst) lijkt de groene specht de laatste jaren weer in de lift te zitten. In Zoetermeer wordt de groene specht regelmatig waargenomen in alle stads-parken. Het meest regelmatig verschijnen waarnemingen uit het Westerpark, waar deze soort ook als broedvogel bekend staat.

Groene Specht in Zoetermeer

Daarnaast zijn er waarnemingen uit het Vernédepark, Buytenpark, Floriadeterrein en zelfs uit de tuin bij "De Soete Aarde". Van deze specht is bekend dat hij zich voedt met alle stadia van de rode bosmier. In de wintermaanden worden nesten van de rode bosmier geplunderd om aan voedsel te komen. Aangezien de rode bosmier niet tot de fauna van Zoetermeer behoort is het duidelijk dat het voedselspectrum veel uitgebreider moet zijn. Volgens Mabelis (mond. meded. 1998) voedt de groene specht zich ook met de gele weidemier. Deze soort komt wel in Zoetermeer voor, maar daarmee is nog niet verklaard waarmee de groene specht zich in de wintermaanden in leven houdt. Allereerst moest worden onderzocht of de groene specht zich hier ook s'-winters ophoudt, of dat de soort naar de duinstreek vertrekt (rode bosmier aanwezig) en pas weer in het voorjaar terugkeert.

Het netwerk van waarnemers dat in Zoetermeer aanwezig is, werd via KNNV en Vogelwerkgroep gemobiliseerd om de ogen en oren (opvallende "lachende" roep) speciaal op de groene specht te richten. Uit de vele waarnemingen (zie bijlage) bleek duidelijk dat de vogel niet geheel gevlogen was in de wintermaanden.

Hoewel het aantal waarnemingen in najaar en winter afneemt kan de groene specht hier het hele jaar door worden waargenomen, althans in de afgelopen zachte winter. Het is de vraag of deze specht zich hier ook in een strenge winter weet te handhaven. Daarom is verder onderzoek noodzakelijk.

Mijn nieuwsgierigheid over de relatie groene specht - rode bosmier werd gewekt door een lezing van dierecoloog Gert-Jan de Bruijn. Uit zijn verhaal bleek dat eigenlijk weinig bekend is over het voedsel van de groene specht, behalve dan, dat de rode bosmier een voorname voedselbron zou zijn. Een tip van de sluier wellicht: " van het Biologisch Centrum/Kinderboerderij te Gouda kwam de mededeling dat deze specht ook hazelnoten eet". Een vraag die opkomt: " Waarmee voedt de groene specht zich in Zoetermeer in de wintermaanden"? Wie heeft wel eens een groene specht op de voedertafel gehad en ook daadwerkelijk waargenomen of deze vogel zich ook aan het aangeboden voedsel tegoed deed.

Graag wil ik de volgende personen

bedanken voor het leveren van
waarnemingen:

18/12/97 Westerpark WvZ

27/01/98 Westerpark AK/KH 1 ex.

05/11/98 Westerpark BdL 2 gehoord

-Peter Englebort (VWZ) PE

12/11/98 Westerpark BdL 1 gehoord 1 gezien

-Marcel Kardol

15/11/98 Westerpark BdL gehoord

-Arie Koot/Kees 't Hooft AK/KH

16/11/98 Westerpark BdL gehoord

-Bob de Lange (Platform Groen) BdL

21/11/98 Westerpark BdL gehoord

-Johan Vos (Stedelijk ecooloog)

22/11/98 Westerpark BdL gehoord

-Waldo van Zuylen (VWZ) WvZ

24/11/98 Westerpark BdL gezien

26/11/98 Westerpark BdL gezien

Een greep uit de waarnemingen

02/12/98 Westerpark BdL 2 gehoord

die wijzen op overwinteren

11/12/98 Westerpark BdL 1 gezien in boom

in Zoetermeer:

22/12/98 Westerpark BdL 3 gehoord

24/11/96 Westerpark WvZ

12/01/99 Zoeterm. plas PE 1 ex.

15/02/97 Westerpark WvZ

13/01/99 De Balij PE 1 ex.

Overige waarnemingen stammen uit de periode maart - oktober .

Op een miniem grasveldje bij "De Soete Aarde" werd op 3 maart 1999 een groene specht waargenomen (mond. meded. J. Vos). Dit is op een steenworp afstand van het drukke stadshart. De soort begint zich kenmerken van een cultuurvolger aan te meten, niet slecht voor een "rode lijst-soort".

Familielid grote bonte specht wordt het hele jaar door veelvuldig in Zoetermeer waargenomen, zowel in de parken als langs drukke wegen in o.a. populieren en zelfs in solitaire bomen in kleine stadstuinjes. De grote bonte specht is geen onbekende op de voedertafels. Waarnemingen in de periode november - februari en broedgevallen van de groene specht blijven zeer welkom op onderstaand adres.

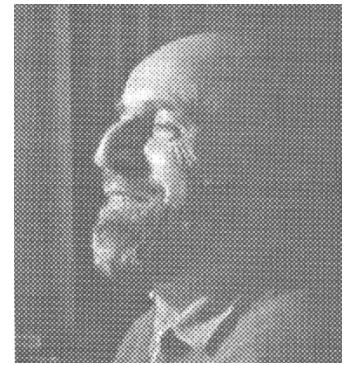
Winfried van Meerendonk
Koningstraat 31
2713 EP Zoetermeer
E-mail: Intfried@WXS.nl

7 DE VLINDERS VAN ZOETERMEER DEEL 1

naar aanleiding van de lezing op 19 januari 1999

Peter van Wely

Met tekeningen van Eigener, uit Garms en Eigener, Dieren- en plantengids van Europa, Elsevier Amsterdam 1974, blz 203 (vlinders van velden en weiden). Deze gids is helaas niet meer te koop, maar verbaast nog altijd door de enorme hoeveelheid goede illustraties in een heel klein boekje voor weinig geld!

In Zoetermeer worden ca. 18 vlindersoorten regelmatig gezien. Van de soorten die als vlinder en als pop overwinteren en alleen al daardoor in de lente vliegen zal ik hier enkele bijzonderheden vertellen. Het gaat dan om de vossen, de witjes en de citroenvlinder. In het julinumnummer behandel ik de andere soorten.

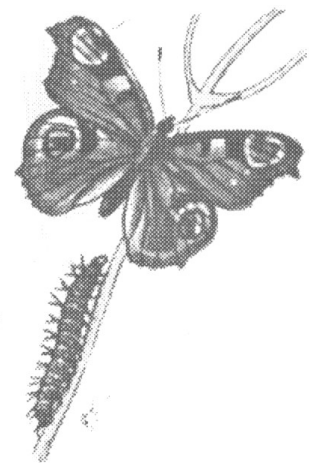
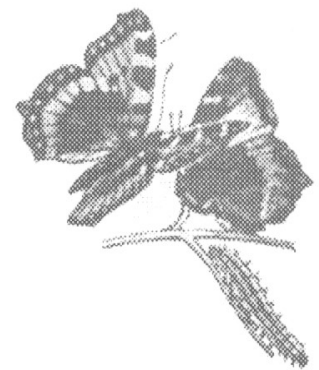
kleine vos

Nu, half maart, heb ik al de eerste kleine vossen uit hun overwintering zien ontwaken. Dit is hun tijd om te baltsen en te paren. Het speelt zich altijd af op mooie lentedagen in maart en april. De eitjes worden altijd - anders dan bij de voorgaande soorten - in grote aantallen (ca. 200) afgezet op de grote brandnetel. Na een paar dagen sterven deze vlinders uit het vorige jaar. Eind mei, begin juni (afhankelijk van het weer) vliegt de eerste - zwakke - generatie kleine vossen. Deze puntgave dieren zorgen dus weer voor een tweede, meestal zeer talrijke generatie op de buddleja. Deze begint te vliegen vanaf de derde week van augustus tot begin oktober.

Deze vlinders zitten almaar op de buddleja voedsel te tanken om de voedselreserve voor de winter op te bouwen en dan in de volgende lente nog energie te hebben voor de balts. Zo gaat het meestal, maar er zijn ook superslechte jaren zoals in 1993 en het afgelopen jaar 1998. De anders zo talrijke tweede generatie was slechts in enkele exemplaren vertegenwoordigd. Het omgekeerde is ook mogelijk, zoals in 1982. De eerste generatie was toen talrijker dan de tweede. In de zomer waren er duizenden rupsen, maar de meeste hebben toen geen vlinder opgeleverd. Zo zie je dat je geen vast patroon kunt schetsen. Daarom is het ieder jaar weer een verrassing hoe het zal lopen.

dagpauwoog

De dagpauwoog komt ietsje later uit zijn winterslaap. Daarvoor speelt ook het paringsritueel en het afzetten van de eitjes zich iets later af. De rupsen vind je dan in juni in grote groepen op de grote brandnetel zitten. Deze leveren een generatie vlinders op die vanaf half juli gaat vliegen. Deze vlinders gaan al vanaf half augustus, als de kleine vos nog vrolijk rondvliegt in 'winterslaap', al is het eind augustus nog bloedheet. Je kunt dat eigenlijk geen winterslaap noemen en daarom gebruiken we de term 'diapauze'. Een enkele keer komt er nog een zwakke

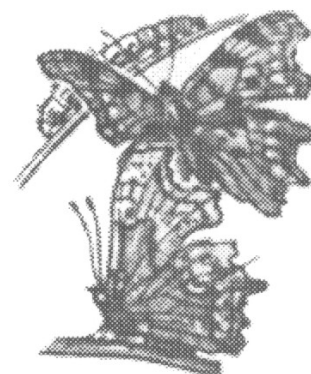

'onvolledige' tweede generatie in september. In 1989 was deze zeldzame tweede generatie - en dat heb ik maar één keer van mijn leven meegemaakt - 'volledig' en zelfs talrijker dan de eerste. Ik zag toen voor het eerst tientallen dagpauwoogen op de hemelsleutel (*sedum spectabile*). Deze plant bloeit eind september nog volop. In 1995 gebeurde eind juli, begin augustus iets heel bijzonders. Nederland werd toen vanuit Oost-Europa overspoeld door dagpauwoogen. Gewoonlijk trekken deze vlinders niet en dit was dus een voorbeeld van trek die heel zelden wordt geconstateerd. Het was een zinderende zomer waarin twee weken lang een oostenwind stond. Dat heeft in dat jaar ook een invasie van de hier uitgestorven rouwmantel opgeleverd.

gehakkelde aurelia

Deze vlinder zag ik vroeger zelden, maar vanaf 1990 heeft hij zich in Zoetermeer permanent gevestigd. Deze vlinder was voordien algemeen in het zuiden en oosten van het land en was vooral gebonden aan boslandschappen. Sindsdien heeft hij zich niet alleen in Zoetermeer, maar ook elders in het noorden en westen uitgebreid. Ten opzichte van de kleine vos en de dagpauwoog blijft hij natuurlijk toch minder algemeen.

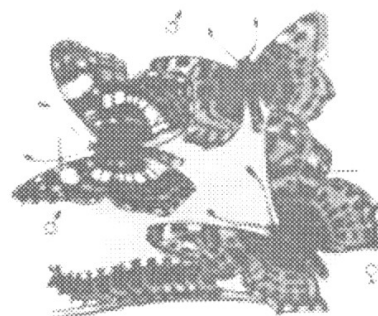
In de tachtiger jaren had ik in 10 jaar slechts 3 waarnemingen. De laatste twee jaar zag ik er gemiddeld ca. 25 per jaar. Dit jaar was de eerste vlinder die ik uit de winterslaap nog vóór de kleine vos

zag ontwaken een gehakkelde aurelia. De gehakkelde aurelia verdedigt zijn territorium net zoals bij de kleine vos in het voorjaar, maar heeft een eerste en een tweede generatie die elkaar in talrijkheid minder ontlopen. De eerste generatie is fel oranje (*forma hutsonii*) en de donkere tweede generatie overwintert weer. Ook deze vlinder heeft de grote brandnetel als waardplant van de rups. Zij zet daarop de eitjes solitair af.

landkaartje

Het voorkomen van deze vlinder valt te vergelijken met dat van de gehakkelde aurelia, want ook deze bosminnende vlinder heeft zich sinds ca. 1990 permanent gevestigd in Zoetermeer. In het begin van deze eeuw was het landkaartje zeldzaam in heel Nederland. Daarna bleef de soort lange tijd beperkt tot het zuiden en oosten van het land en breidde zich toen uit naar het noorden en westen. In het zuiden en oosten van het land was de soort veel talrijker dan de gehakkelde aurelia, maar in Zoetermeer niet.

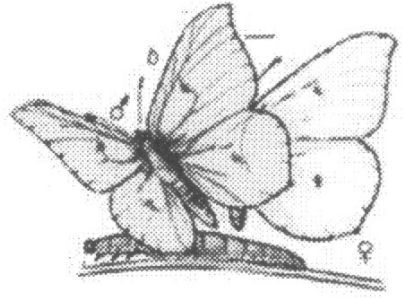
De soort heeft waarschijnlijk geprofiteerd van de uitbreiding van de grote brandnetel als gevolg van de vermesting. Zij plakt haar eitjes als hangtorentjes van ca. 8 eitjes aan elkaar onder aan het brandnetelblad en begint daarnaast opnieuw. De soort komt in twee totaal verschillende generaties voor. Voor de tweede wereldoorlog geloofde men zelfs dat het twee verschillende soorten waren. De soort overwintert als pop. De oranje met zwarte voorjaarsgeneratie (*f. levana*) vliegt vooral van eind april tot begin juni. De hoofdzakelijk zwart met witte zomergeneratie (*f. prorsa*) vliegt vooral van half juli tot eind augustus. Er is een jaar geweest met een heel zachte herfst waarin een derde generatie uitkwam met mengvormen die de voorvleugels van de zomergeneratie en de achtervleugels van de voorjaarsgeneratie hadden.

citroenvlinder

Deze vlinder overwintert als vlinder en kan met de diapauze inbegrepen bijna een jaar oud worden. De eerste citroentjes (altijd mannetjes) komen half juli uit de pop. Sommige daarvan blijven tot juni van het volgende jaar leven. Echte 'ciroenmaanden' zijn april/mei en augustus. In augustus tanken ze zich vol op de buddleja om in de loop van september in diapauze te gaan.

Tuinbezitters zien het citroentje als echte voorjaarsbode het eerst, vaak al in maart. In april, als de meeste citroentjes vliegen, zie je veel territoriumgedrag van de mannetjes. Heel mooi is de liefdesdans waarbij de vlinders dartelend achteruitvliegen.

In de eerste helft van de maand mei zie je de wijfjes de eitjes afzetten op vuilboom en wegedoorn. In de loop van mei-juni gaat, zie je het aantal afnemen, want er is gepaard en de eitjes zijn afgezet. Dan begint de hele cyclus opnieuw. Het woord is nu aan de rupsen. Er zijn wel eens heel slechte citroenjaren geweest. Dat betekende dat de rupsen meestal zwaar geparasiteerd waren zodat er weinig vlinders kwamen.

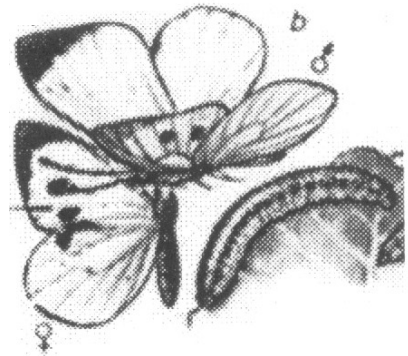
groot koolwitje

De witjes overwinteren als pop. Het groot koolwitje begint het laatst te vliegen, meestal pas begin mei. Deze eerste generatie is half juni alweer uitgevlogen. Een tweede generatie vliegt van half juli tot eind augustus. Een kleine derde generatie vliegt dan weer van zeg maar half september tot begin oktober. De eitjes worden dicht bij elkaar afgezet, de rupsen leven sociaal.

Het groot koolwitje heeft twee parasiterende sluipwespen.

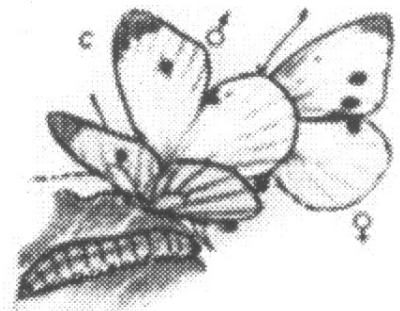
De rupsen worden vaak aangetast door apanthelus glomeratus, een sluipwesp die de rupsen infecteert met misschien wel 30 eitjes per rups. Aanvankelijk zie je daar niets van, de rupsen eten gewoon door. Pas na zijn laatste vervelling draagt de aangetaste en uitgegeten rups een berg wespepoppen op de rug. Deze rups levert natuurlijk geen vlinder meer op. De rupsen die niet zijn aangetast, verpoppen zich na vier weken. Het popstadium duurt ongeveer twee weken, maar tijdens die twee weken wordt die pop weer bedreigd door een andere sluipwesp. Dit is een klein wespje. Als die neerdaalt op de gordelpop, dan zie je de pop schudden, maar daar trekt het wespje zich niets van aan, want er worden ca. 60 eitjes in de pop geprikt. Het eind van het liedje is, dat je in plaats van de vlinder uit een zee van gaatjes ca. 60 wespjes uit die pop ziet komen. Als er echter een goede trekwind is, kan de soort weer onverwachts aangevuld worden met trekkers uit oost-Europa.

Al met al is deze vlindersoort sterk onderhevig aan schommelingen in het aantal.

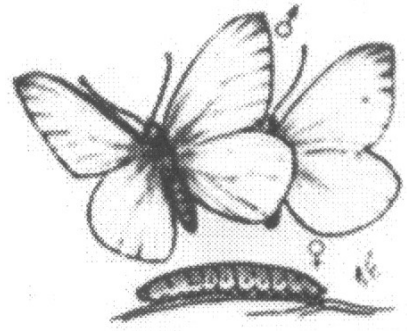
klein koolwitje

Het klein koolwitje is samen met het klein geaderd witje één van de meest algemene vlinders. De soort gaat meestal in april al vliegen. In tegenstelling tot het groot koolwitje zet deze soort de eitjes solitair af. Dat gebeurt altijd op wilde kruisbloemigen of gekweekte koolsoorten. De vlinder kan in heel gunstige jaren wel vier generaties opleveren. Daarbij is de derde generatie meestal de talrijkste. Ook deze soort kan veel trekken.

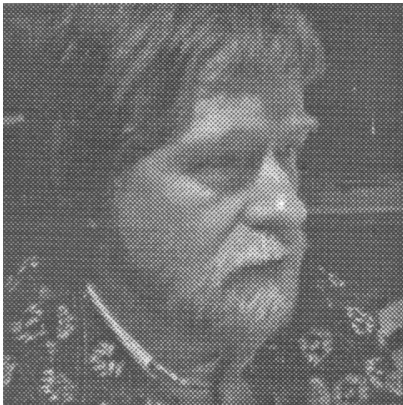
klein geaderd witje

In tegenstelling tot de beide andere witjes legt deze soort nooit op gekweekte kool. Deze soort trekt het minst van alle drie. De vlinder vliegt net zo als het klein koolwitje al heel vroeg, soms eind maart al en de laatste zie je in oktober rondvliegen. De eerste generatie is veel sterker getekend dan de dieren van de tweede of derde generatie. In vergelijking met het klein koolwitje vliegt deze soort vooral in vochtige gebieden.

8 STEDELIJKE OF SPECIFIEKE AANDACHTSOORTEN

Johan Vos, tekeningen Marianne Ketting

Dit keer uw aandacht voor een viertal soorten waarvan bekend is dat ze typisch stedelijke standplaatsen bezetten in Zoetermeer. Het gaat om droge, kalkrijke stenige plekken, tussen straatklinkers en stoeptegels bij lantaarnpalen of afvoerputjes. Twee soorten hebben houtige stengels, de ene is een struik, de andere een liaan, de andere twee zijn kruidachtige planten. Het gaat om de vlinderstruik, de bosrank, steenkruidkers en mantelanjer.

Vlinderstruik (Buddleja davidii)

is een middelhoge struik met kruisgewijs tegenover elkaar geplaatste takken en witviltige bladeren. Die viltige indruk dankt de plant overigens aan de sterharen waar de onderzijde van de bladeren mee bezet zijn.

De Franse pater Armand David (*davidii*) heeft in de tweede helft van de vorige eeuw materiaal van de vlinderstruik uit China naar Europa gezonden waar het verder werd gekweekt. Omtrent de eeuwwisseling is de vlinderstruik in Europa vervolgens in cultuur genomen.

De paarse, roze of witte regelmatig gevormde bloemen vertonen in de kroon een oranje ring en staan gerangschikt in pluimvormige bloeiwijzen.

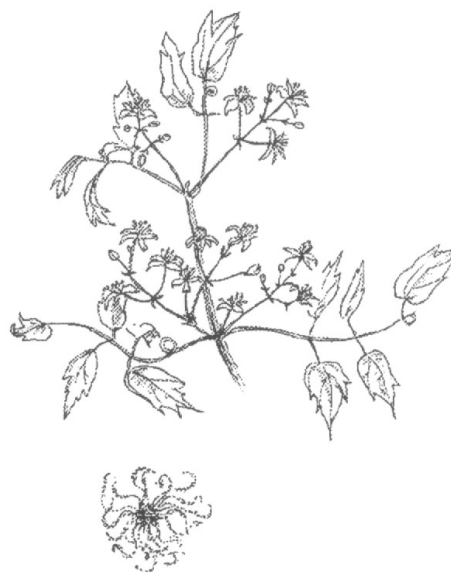
tek. Marianne Ketting

In de doosvruchten ontwikkelen zich zaden die gemakkelijk door de wind worden weggeslingerd. De vlinderstruik verwildert het best op droge, warme, lichte, vaak steenachtige standplaatsen. Het verhaal gaat dat deze soort zich na de tweede wereldoorlog in de in puin geschoten steden zoals Londen en Berlijn enorm heeft kunnen uitbreiden. De laatste tientallen jaren gaat het de vlinderstruik in Nederland voor de wind. Vooral in steden heeft de soort zich ontfermd over allerlei stenige standplaatsen zoals op en in muren, op spoorwegemplacementen en tussen trottoirtegels.

Dit is ook het beeld wat we van Zoetermeer kennen waar dan nog bij komt dat het gifvrije onderhoud van de verharding van de laatste twaalf jaar haar beslist in de kaart moet hebben gespeeld. Vooral de kademuren van basaltblokken in Buytenwegh dragen hier en daar hele struwelen van vlinderstruiken. Ook op balkons kan deze soort soms ineens opduiken tussen de horizontale en verticale verharding, in plantenbakken of -kuipen. De vlinderstruik dankt zijn Nederlandse naam aan de aantrekkingskracht die deze planten uitoefenen als nectarleverancier op allerlei dag- en nachtvlinders. Ook voor het waarnemen van andere insecten zoals hommels, honingbijen, zweefvliegen (b.v. *Volucella zonaria*) leent deze soort zich uitstekend. Nog afgezien van het feit dat vlinderstruiken zich gemakkelijk uit zaad kunnen ontwikkelen en in die hoedanigheid tot de wilde flora gerekend worden kan het planten van een vlinderstruik een welkome aanvulling zijn op de motelfaciliteiten van uw tuin of balkon.

Bosrank (*Clematis vitalba*)

is een forse liaan met geribde stengels die uiteindelijk poldik kunnen worden en zowel op de grond kunnen liggen als in de bomen kunnen hangen. Clematis komt van *Clematitis* waarmee een rankende plant wordt bedoeld. De soortnaam *vitalba*, de samentrekking van *vitis* (wingerd) en *alba* (wit) duidt op een slingerplant met witte bloemen. De bosrank is een echte liaan waarvan de bladasen, als ze in aanraking komen met een andere houtige soort er zich direct omheen zullen gaan winden. De roomwitte, aan beide zijden behaarde bloemen staan bij elkaar in pluimvormige bloeiwijzen in de bladoksels van de bovenste bladeren. De bosrankbloemen bevatten geen nectar zodat alleen stuifmeelverzamelende insecten er aan hun trekken komen.

tek. Marianne Ketting

De gesegmenteerde bladeren zijn eerst lichtgroen om later in het jaar naar domkergroen te verkleuren.

Als de bloemen uitgebloeid zijn groeien de stamperhoofdjes uit tot de bekende pruikenbollen. Uiteindelijk worden de vruchten door de wind verspreid. In Nederland komt de bosrank van nature het meest voor in Zuid-Limburg maar ook in het oosten van het land en langs de grote rivieren kunnen we haar aantreffen. Zij kiest steeds vocht- en kalkhoudende voedselrijke groeiplaatsen. In Zuid-Limburg kan deze liaan bosranden volledig "beheersen", langs de rivieren vinden we haar nog wel eens op stenen beschoeiingen. Van de bosrank is bekend dat zij zich na aanplant op kalkrijke bodem heel gemakkelijk kan uitbreiden en uitzaaien om dan struweelachtige begroeiingen binnen te dringen en te "overmeesteren".

In Zoetermeer is de bosrank op een aantal plaatsen aangeplant. Uit de bermen aan de Europaweg waar zij ooit is geplant wist zij zonder probleem het voorheen braakliggende terrein langs deze weg binnen te dringen. Een aantal struwelen in de natuurtuin is inmiddels volledig overwoekerd door deze prachtige liaan. Let eens op die decoratieve pruikenbollen in de winter.

Minder spectaculair maar misschien wel zo interessant zijn de jonge bosrankplanten die steeds vaker op allerlei onopvallende plaatsen in het stedelijk gebied opduiken. (Nog) niet omhoogslingerend de boom in zoals collega-liaan klimop dat doet maar wel heel onopvallend

voorkomend in hagen van particuliere tuinen waar de uitlopende ranken bij iedere knipbeurt worden meegeknipt. Tussen de verharding bij afvoerputjes waar haar vanwege de regelmatig langskomende borstelmachine geen lang leven beschoren is. Tot slot moet nog opgemerkt worden dat de bosrank als giftig te boek staat. Uit onderzoek is gebleken dat het sap van de bosrank blaartrekkend is, net als dat van de blaartrekkende boterbloem een soort die tot dezelfde familie behoort. Of een aantal exclusief op de bosrank aangewezen insecten ook in Zoetermeer voorkomt lijkt mij niet waarschijnlijk daar de soort hier buiten zijn natuurlijk verspreidingsgebied en verband voorkomt.

Steenkruidkers (*Lepidium rurale*)

is een klein, éénjarig onopvallend plantje met een sterke muizengeur.

Het geslacht kruidkers (*Lepidium*) is een van de grootste geslachten van de kruisbloemfamilie met wereldwijd meer dan honderd soorten. De soortnaam rurale duidt op steenachtige plaatsen waar deze soort pleegt voor te komen.

De onderste bladen zijn diep ingesneden met smalle slippen, langs de stengel naar boven toe worden ze hoe langer hoe simpeler om uiteindelijk bovenaan de stengel geheel lijnvormig te eindigen. Steenkruidkers bezit taai stengels die betreding goed kunnen doorstaan. De stengels en bladeren zijn bezet met haren, de bloemen bezitten maar twee meeldraden en kroonbladen ontbreken zelfs helemaal.

Het uiterlijk van deze soort wordt nog het meest bepaald door de lepelvormige vruchten (rond met een iets hartvormige top) die wel iets weg hebben van die van het herderstasje.

Steenkruidkers manifesteert zich de laatste tijd steeds meer als een echte stadsminnende soort die nog het meest wordt gevonden in de verharding, tussen de voegen van trottoirtegels en straatstenen. Ze is dan ook een echte tredplant met een voorkeur voor voedselrijke, ammoniakhoudende groeiplaatsen. Deze voorkeur deelt ze overigens met de kleine varkenskers. In het straatbeeld duikt steenkruidkers opvallend vaak bij lantaarnpalen en "Amsterdammertjes" op.

Deze voorkeur wordt wel verklaard vanuit het feit dat honden de gewoonte hebben tegen paaltjes te plassen en zo te zorgen voor ammoniakverrijking.

Een andere mogelijke verklaring is dat de borstelmachine het straatmeubilair pleegt te ontzien zodat veel planten in de directe nabijheid daarvan relatief veilig staan en kunnen overleven.

In Zoetermeer is steenkruidkers een vrij zeldzame plant die maar een enkele keer in de verharding wordt aangetroffen. Waar flink gelopen wordt (parkeerterrrein winkelcentrum Meerzicht b.v.) gaat het om plat tegen de verharding liggende, sterk vertakte plantjes terwijl ik tegen een lantaarnpaal aan, geheel uit de loop in het Dorp wel eens een "miniatuurkerstboompje" van zo'n 0,30 m. hoog heb gezien.

tek. Marianne Ketting

Mantelanjer (*Petrorhagia prolifera*)

is een zeldzame, éénjarige slanke blauwgroene plant die bijna het hele jaar door bloeiend aangetroffen kan worden. De bloemen van de mantelanjer staan dicht opeen gedrongen in "hoofdjes" die door drie paar schutbladen worden omgeven. Maar ook de afzonderlijke bloemen hebben schutblaadjes. De soortnaam *prolifera*, kroostdragend schijnt te slaan op de bij rijpheid zwellende vruchten die door de kelk heen barsten. Deze soort bereikt in Nederland de rand van haar natuurlijk verspreidingsgebied dat zuidelijker ligt. In Nederland komt zij nog het meest voor in zuid-limburg en hier en daar langs de grote rivieren maar gemiddeld zijn haar vindplaatsen toch weinig bestendig. Dit onbestendige voorkomen wordt wel eens in verband gebracht met de Hollandse winters. Tijdens zachte, vochtige winters zouden de zaden of kiemplanten snel verrotten, een strenge winter echter speelt de soort in de kaart. De mantelanjer is een echte zoonanbidder die nog het meest voorkomt op open, stenige groeiplaatsen. In Zoetermeer kent de mantelanjer (vroeger slanke mantelanjer geheten) een lange historie.

tek. Marianne Ketting

In de jaren tachtig werd er op de gemeentelijke kwekerij een sortiment wilde planten gekweekt met de bedoeling de zaden te oogsten om deze dan vervolgens in nieuw aangelegde bermen uit te zaaien. Als gewilde verschijning maakte ook de mantelanjer hiervan deel uit, al bleek al gauw dat deze soort geen succesnummer was. Slechts hoogst zelden werd er een mantelanjerplant aangetroffen in een berm en was dat al het geval dan was dat slechts voor één jaar. Na enkele jaren verdween deze éénjarige soort wegens gebrek aan succes dan ook weer uit het bermmengsel. Echter, jaren later trof ik haar met duizenden aan langs de stadsspoorlijn tussen de stations centrum-west en voorweg net op de rand van het schouwpad. Ook tussen de verharding langs de Afrikaweg en in de ingestrate taluds bij de oostweg heb ik haar onlangs nog zien bloeien. Een goed voorbeeld van een soort die door onkunde in een voor de soort ongeschikt milieu is uitgezaaid en op eigen kracht kalkrijke, open, warme, stedelijke plekken heeft weten te bereiken. Hoewel de mantelanjer nu niet bepaald een spectaculaire verschijning is, is zij voor fijnproevers beslist aan te bevelen om eens in de rotstuinte te proberen.

BUITEN DE AFDELING

9 CREATIEVE NATUURBELEVING IN "HET BEWAARDE LAND".

Hugo Bakker en Annemieke de Haas

Als je in je jeugd nooit een koekoek hebt horen zingen op een zwoele zomeravond terwijl het geurde naar pas gemaaid gras, dan kan je later niet die mengeling van melancholie en vrolijkheid herkennen die je toen zo blij maakte. Natuurliefhebbers hebben bijna allemaal gemeen dat ze in hun jeugd dergelijke ervaringen opdeden. Het is de kiem voor respect en liefde voor de natuur. Een aantal mensen vond dat we onze kinderen dergelijke ervaringen niet mochten ontnemen, daarom werd in 1991 een intensief en verantwoord natuurbelevingsprogramma ontwikkeld voor kinderen. Het programma is speels van opzet en de nadruk ligt niet zozeer op cognitieve zaken,

De voedselpiramide

maar meer op het ervaren met al je zintuigen. Bijkomend voordeel is dat kinderen, die niet zo goed scoren op leren, ook eens in het zonnetje komen te staan.

Drie-daags basisschoolprogramma in Meijendel.

Onverwacht bezoeken de 'Boodschapper' en 'Vrouwtje Fleur' een klas (groep 5 of 6) en nodigen de kinderen uit voor een drie-daagse ontdekkingstocht. Voordat ze weggaan leren ze de kinderen nog het Bewaarde Land-lied. De drie dagen worden verspreid over drie achtereenvolgende weken. De plek in de natuur waar het programma uitgevoerd wordt noemen we het 'Bewaarde Land'. De huidige locatie is het natuurgebied Meijendel bij Wassenaar. Met iedere groep deelnemers (ongeveer 8) gaat een bijzondere begeleider mee: een wachter. Er zijn vier verschillende wachters: die van aarde, lucht, water en vuur. Op de eerste dag gaat de wachter met ze het gebied verkennen, bessen of kruiden eten, op zoek naar de ideale klimboom, en een eigen plekje in het Bewaarde Land. Wanneer ze een week later terug komen is het tijd voor het zintuigpad; geblinddoekt wandelen langs een touw dat van boom naar boom loopt. Spannend! Op deze dag maken kinderen ook kennis met een voedselketen en ecologische verbanden. De laatste dag staat in het teken van intergratie van de vier elementen, het verwerken van ervaringen en natuurlijk het nemen van afscheid. Alle wachters, maar ook de deelnemers, hebben een speciale Bewaarde Land-naam. Die kan te maken hebben met je element, maar te maken hebben met die ultieme natuurervaring. Een enkele keer is het mij wel eens overkomen dat ik midden in het hart van Leiden keihard met KOEKOEK werd aangeropen.

Wachters

Wachters zijn vrijwilligers die graag in de natuur zijn en het leuk vinden om met kinderen te werken. Ik vond het leuk om zelf ook weer eens te ravotten in het bos, van duinen af te rollen of sluispelletjes te spelen. Niet alleen voor kinderen, ook voor wachters is het een uitdagend programma. Bovendien geloof ik erin dat als kinderen het bos leren te beleven door erin te spelen, in plaats van het te beschouwen als een museum, later voldoende betrokkenheid hebben voor natuur- en milieuzorg. Uit onderzoek van de Universiteit Leiden, blijkt dat de deelnemers met meer respect en bewondering naar de natuur kijken dan de kinderen die het programma (nog) niet meegemaakt hebben. Sinds 1991 hebben zo'n zesduizend kinderen het programma gevolgd.

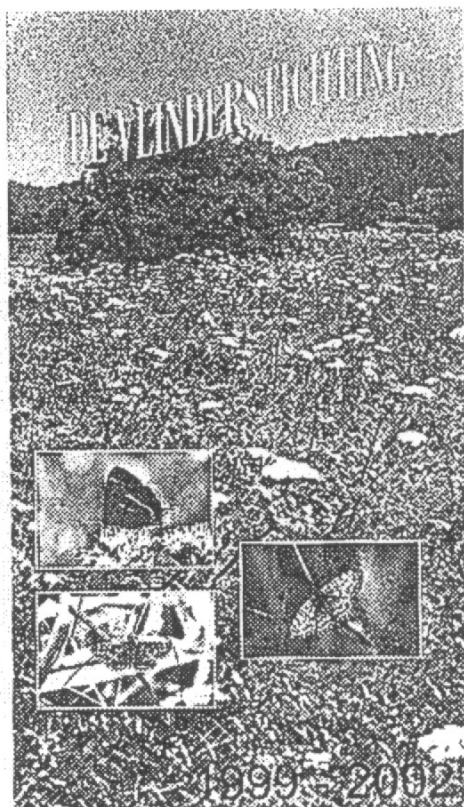
De vrijwilligers die werken bij de stichting Natuurbeleving hebben een speciale "wachterstraining" gevolgd. De training bestaat uit een weekend en drie dagen waarop meegelopen wordt met ervaren wachters. De vrijwilligerstraining vindt ieder jaar tussen half april en eind april plaats en het programma zelf start ongeveer half mei. Ik ga komend voorjaar weer met kinderen het bos in, maar ben nu nog op zoek naar nieuwe enthousiaste collega-wachters die met me meegaan. Heb je interesse of wil je meer informatie over het programma dan kan je contact opnemen met:

"De Vereniging Natuurbeleving"
Hugo Bakker (project-coördinator)
Haarlemmerstraat 267 f
2312 DT Leiden
telefoon: 071-5123891

Koekoek
Alias: Annemieke de Haas
Dunantstraat 1467
2713 TV Zoetermeer
telefoon: 079 3162351

10 DE 17E LANDELIJKE VLINDERDAG OP ZATERDAG 6 MAART IN DE REEHORST TE EDE Johan Vos

Herstelplan dagvlinders

Ook dit jaar was de opkomst groot, ruim 300 "vlinderaars" uit alle windstreken waren traditiegetrouw weer in de Reehorst bijeengekomen om te luisteren hoe de vlinders er in Nederland voorstaan. De dag stond speciaal in het teken van het net uitgekomen "herstelplan dagvlinders". Niet dat vlinderaars als Jan van der Made en

Cars Veling nu van die sombere types zijn, maar toch ging ik met de indruk naar huis dat het niet goed gaat met de (dag)vlinders in Nederland. Goed, er hebben de afgelopen jaren enkele succesvolle herintroducties plaatsgevonden maar de bedreigde soorten gaan nog steeds hard achteruit, terwijl de algemene soorten steeds algemener worden. Soms pakken natuurherstelmaatregelen voor de laatste kwakkelende vlinderpopulaties van bedreigde soorten zelfs desastreus uit. Het herstelplan dagvlinders stelt dat "in het nationaal natuurbeleid 47 soorten dagvlinders de status van doelsoort hebben gekregen. In het kader van het soortenbeleid wordt voorgesteld om voor de meeste van deze soorten een soortbeschermingsplan op te stellen".

In het herstelplan zijn deze doelsoorten per provincie gerangschikt.

Voor Zuid-holland zijn de volgende 5 aanwezige soorten tot doelsoort verheven:

1. duinparelmoervlinder,
2. bruine eikepage
3. heivlinder
4. kleine parelmoervlinder en
5. bruin blauwtje.

Wat de eerste vier doelsoorten betreft gaat het om typische "schrale" soorten. In Zuid-holland zijn die bijna volledig op het duingebied aangewezen. Veranderingen in de vegetatiestructuur aldaar hebben ervoor gezorgd dat deze soorten uiteindelijk op de rode lijst terecht gekomen zijn. En dan het ook in Zoetermeer aanwezige bruin blauwtje, een doelsoort die in droge, zandige graslanden thuishoort, dus in de duinen en rivierduinen langs de grote rivieren. Volgens het herstelplan gaat de soort zowel in de duinen van Zuid-holland als langs de grote rivieren achteruit, terwijl het in de duinen van Noord-holland deze soort juist goed gaat. Ook in Vlaanderen neemt het bruin blauwtje in aantal toe?! In Zoetermeer komt het bruin blauwtje vooral voor in het Westerpark en in het Buytenpark wat de relatie met het duingebied (hemelsbreed 10 km verwijderd) aantoont. Op zich niet zo vreemd daar de voedselrijke kleigrond bij de aanleg van het Westerpark is verwijderd zodat er veel zandiger grond (zavel) aan de oppervlakte kwam te liggen. Ook in de begroeiing (peen, pleksgewijs kruipwilg, addertong en vleeskleurige orchis) zien we deze relatie tegenwoordig steeds duidelijker terug. In het Buytenpark daarentegen is de kunstmatige bodem zeer divers van samenstelling, pleksgewijs is zelfs puur zand aangebracht. Een sterke struweelvorming in dit park zou ten koste gaan van deze soort. Cars Veling merkte in een van zijn lezingen op dat er nog nauwelijks onderzoek is gedaan naar de effecten van begrazing op de vlinderstand. Ondermeer vanwege z'n kwetsbaarheid in Zuid-holland is deze soort in het stadsnatuurplan gekozen tot symbool (kwaliteitsindicator) van de natuur van hooi- en weiland, een vrij hoog ambitieniveau in onze voedselrijke regio.

En dan was er ook nog nieuws van het nachtvlinderfront. Het aantal nachtvlindersoorten in Nederland wordt geschat op 2200, waarvan 800 soorten tot de groep van de macro's gerekend wordt. De actie dagactieve nachtvlinders (100 soorten) is in 1991 gestart. Hieruit zijn weer 8 soorten geselecteerd die gedurende twee jaar "in het zonnetje" zijn gezet. In het kader van deze publieksactie zijn gedurende twee jaar 60.000 waarnemingskaarten aangevraagd waarvan er 5000 terugkwamen. Een voorlopige atlas van dagactieve nachtvlinders komt in mei beschikbaar.

En tot slot nog drie losse opmerkingen:

1. Aan een nieuwe vlinderatlas (atlas 2000) wordt nog steeds hard gewerkt door de vlinderstichting.
2. De komende tijd wordt vooral ingezet op het monitoren van Rode-lijstsoorten.
3. Er ligt inmiddels een libellenatlas.

Al met al een dag vol variatie en een goede oppepper om er ook in 1999 weer flink op los te gaan monitoren!

11 ZOETERMEER KLEUREN, NIEUWS OVER HET STADSNATUURPLAN Tilly Kester

Op 25 januari j.l. werd het stadsnatuurplan officieel door het gemeentebestuur vastgesteld. Drie jaar is door de werkgroepleden hard gewerkt aan de totstandkoming van dit document met als resultaat dat we vanaf heden binnen deze gemeente beschikken over een officieel vastgesteld natuurbeleid. Geen reden om te denken dat alles nu vanzelf gaat.

Verschillende vertegenwoordigers van de natuurverenigingen zijn inmiddels betrokken geraakt bij natuurbevorderende activiteiten in de wijk Meerzicht.

Natuur in de wijk

Op maandag 8 maart j.l. is met bewoners van de landenbuurt gesproken over de gevolgen die het stadsnatuurplan kan hebben op hun directe woonomgeving.

Tijdens een bespreking in het jeugdhonk van het wijkcentrum Meerzicht kwamen de volgende ideeën naar voren:

- het vlinderlint
- het planten van bolgewasjes die mogen verwilderen
- “boerennatuur” (eetbare bessen, fruit e.d.)
- het planten van keukenkruiden
- de paddepoel
- natuurspeelplaats
- groen extra aantrekkelijk maken voor vogels
- groen aantrekkelijk maken voor egels, insecten

Vervolgens werd het stadsnatuurplan door Maaïke Kentie aan de hand van mooie dia's op 17 maart in het wijkcentrum nog eens uitgebreid aan alle belangstellende bewoners van Meerzicht gepresenteerd.

Deze avond waren ook de Zoetermeerse natuur- en milieuorganisaties present. Na de pauze zijn de bewoners, leden van de natuur- en milieuorganisaties en de gemeente in twee groepen met elkaar gaan praten over de betekenis voor de natuur van het groen in de buurt. Naast een aantal negatieve waren er gelukkig ook een heleboel positieve ervaringen:

- het groene, rustige karakter van de wijk werd zeer gewaardeerd
- in het Westerpark vond weinig vandalisme plaats
- de bloemrijke bermen worden door bewoners zeer gewaardeerd
- dit geldt ook voor de oude appelrassen en bessen in de Bergenbuurt

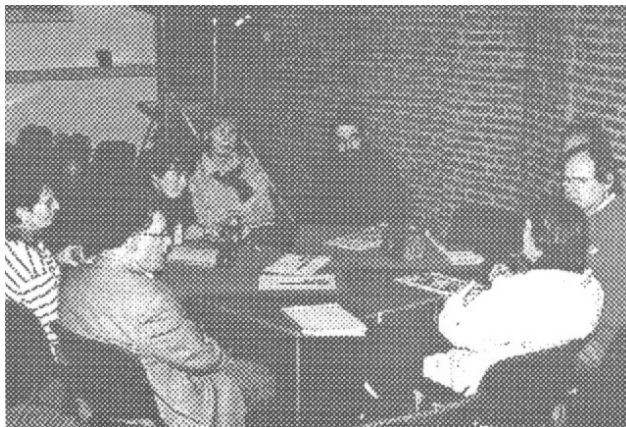
Naast tal van leuke ideeën variërend van natuurvriendelijke oevers in de bossenbuurt tot het creëren van een vlinderroute door heel Meerzicht gaan groepen bewoners een aantal initiatieven verder uitwerken.

Voor informatie over het stadsnatuurplan en verdere initiatieven kunt u terecht bij de “Soete Aarde”: Maaïke Kentie (3469662) en Tilly Kester (3469012)

Vogels kijken in Meerzicht

Ook in het kader van het stadsnatuurplan organiseerde de vogelwerkgroep op zaterdagochtend 20 maart een vogelexcursie voor de bewoners van Meerzicht. Om half negen gingen de deelnemers inclusief een verslaggever van de Haagse courant (zie HC-Zoetermeer van 22 maart j.l.) onder leiding van Peter Engelbert en Arris Ouwehand op pad. Ook uit deze excursie bleek weer eens de grote diversiteit aan vogels in een groene wijk als Meerzicht. Volgens Peter is de diversiteit hier “zelfs groter dan die in een groot bos in Polen”. Na anderhalf uur vogels bestuderen keerde het gezelschap terug naar het wijkcentrum, waar de excursie ook begonnen was. Er waren tijdens de tocht 27 verschillende soorten gescoord, een behoorlijk aantal maar “tijdens een flinke wandeling kom je gemakkelijk aan de vijftig”.

Op 17 april a.s. tijdens de manifestatie “de natuurlijke tuin” wordt een nieuwe stadsnatuurplanfolder over dit boeiende onderwerp gepresenteerd.

bewonersgroep in gesprek over de betekenis van natuur in hun buurt

Verder wordt er op dit moment hard gewerkt aan een aantal projecten: Noordhove deelplan 6, afronding Benthuizerplas, waterplan, Oosterheem eerste deelplan enz. We houden jullie op de hoogte.

12 BUYTENPARKVIDEO IN PREMIÈRE OP ZATERDAG 24 APRIL

Annet de Jong

Op zaterdagochtend 24 april a.s. gaat de video "heuvels in de polder, natuurontwikkeling in Zoetermeer" in première. In deze videofilm staat "natuurontwikkeling" centraal, het Buytenpark is de locatie en begrazing het middel. De opzet is om begrippen, achtergronden en bedoelingen van natuurontwikkeling met beelden te verduidelijken. De gemeente Zoetermeer nam indertijd het initiatief voor dit bijzondere project, de Film- en videoclub Zoetermeer pakte het idee op en diverse leden van verschillende natuur- en milieuverenigingen hebben samen met de filmers de beelden geschoten. De tekst is gemaakt door onze eigen columnist Marit.

Ook plantenwerkgroepleden van onze KNNV-afdeling zijn een aantal keer met de filmers op stap geweest. De video geeft een verrassende weergave van de nog jonge natuur in het Buytenpark. Elke geïnteresseerde nodig ik hierbij uit om aanwezig te zijn bij de première welke op zaterdagochtend 24 april zal plaatsvinden.

Het programma:

9.50 uur Ontvangst met koffie in de Andorrazaal van Snowworld

10.00 uur Welkomstwoord door wethouder Andries Heidema

10.10 uur Videopremière

10.30 uur Excursie in het park

11.30 uur Terug in de Andorrazaal voor een tweede kop koffie

Einde programma

13 PLATFORM GROEN Bob de Lange

Plan Wielewaal.

Zoals in ons vorig bericht al hoopvol werd aangekondigd, zijn de werkzaamheden voor het plan Wielewaal nu inderdaad begonnen. Als laatste spelbreker treedt nu nog het extreem natte weer op, dat het werken met een graafmachine ernstig bemoeilijkt. Toch is half februari het zware werk grotendeels uitgevoerd, dus nog voor het broedseizoen. De betrokken machinist bleek een ervaren vakman te zijn, die met minimale schade aan de kruidlaag zijn kolos weet te hanteren. Momenteel (maart 1999) ligt het werk door de hoge waterstand weer even stil. Eric Kortlandt is namens ons voortdurend bij het project betrokken.

Buytenpark.

In ons vorig bericht moesten we melden dat helaas het Buytenpark weer gedurende een periode van 5 jaar een ernstige verstoring zou optreden door het in gebruik nemen van NW-2 als vuilstort. Als enig lichtpunt konden we toen melden dat het plan voor de inrichting na die 5 jaar goede mogelijkheden leek te bieden voor een nieuw stukje natuur. Het plan dat ons was voorgelegd kondigde immers aan dat 'NW-1 en NW-2 beide in de eerste plaats zijn gericht op natuurontwikkeling met recreatief medegebruik'. Verder werd aangekondigd dat voor de inrichting van NW-2 werd uitgegaan van optimale natuurontwikkeling in samenhang met extensieve recreatievormen: wandelen, fietsen, natuurbeleving en verblijven in het landschap. Ondanks deze positieve punten, maakten wij bezwaar tegen de bouw van bruggen die het varen met een kano mogelijk zouden maken. Op basis van dit commentaar hebben wij in januari een gesprek met ambtenaren

gevoerd, waarbij ons duidelijk werd gemaakt dat intussen de situatie drastisch was veranderd. Door nieuwe regels voor de inrichting van een vuilstort moest de basis van de vuilstort worden verhoogd en de vorm van de vuilstort worden veranderd om het afgesproken volume van de stort te kunnen realiseren. Van de natuurdoelstellingen bleef in feite niets over en NW-2 moest verder toegankelijk worden voor vele vormen van recreatie, zoals kanoën, schaatsen, mountain-biking en skeeleren. Op grond van deze gegevens hebben we wethouder Heidema medegedeeld dat Platform Groen niet langer beschikbaar is voor overleg over de natuurwaarden in het Buytenpark. Intussen kregen wij de plannen van de herinrichting Leidschendam onder ogen waaruit bleek dat aan de westzijde van de vuilstort ook is voorzien in een kanoroute, die op een afstand van ca 50 meter evenwijdig loopt aan de route in de gemeentelijke plannen.

In een gesprek met wethouder Heidema hebben wij een overzicht gegeven van alle afspraken en acties over het Buytenpark en toegelicht dat wij niet beschikbaar zijn voor een overleg waarin de condities voortdurend veranderen en de natuurwaarden steeds meer worden teruggedrukt. Tot onze grote verbazing deelde de wethouder mede dat er geen enkele afspraak bestaat voor de inrichting van een commerciële kanobaan en dat hem niet bekend was dat er twee kanoroutes (een van de gemeente, een volgens het provinciale plan) zijn gepland.

Verder heeft Platform Groen een kort geding tegen de gemeente aangespannen op grond van het feit dat voor de toegang tot de vuilstort NW-2 een route dwars door het Buytenpark is gekozen, waarlangs iedere vijf minuten een zware vrachtwagen zal rijden met alle verstoring voor de natuur en de recreanten, terwijl alternatieven, zoals bijv. door ons voorgesteld, onvoldoende zijn overwogen. Helaas hebben we dit proces op formele gronden verloren, zonder dat de kern van ons betoog goed aan de orde is gekomen. Zoals de zaken er nu voorstaan ziet Platform Groen met bitterheid terug op een lange periode van intensief overleg met de gemeente en de achterban, waarin we een positieve en constructieve benadering hebben getoond en geen enkel resultaat hebben bereikt.

Buitengebied

Na uitvoerig commentaar op eerdere concepten voor het bestemmingsplan Meerpolder, hebben we nu een landschapsbeleidsplan en een concept bestemmingsplan ontvangen dat van aanzienlijk betere kwaliteit is. We zullen op deze nieuwe teksten weer commentaar leveren en de vraag die nu op de voorgrond komt is of er met de betrokken boeren een overeenstemming kan worden bereikt over de inrichting van een weidevogelreservaat in het NW deel van de polder. Naar onze mening bieden de concepten voldoende perspectief voor het behouden van het unieke karakter van de Meerpolder als agrarisch landschap en kunnen allerlei vormen van sluipende verstedelijking worden tegengehouden.

Chinees Themapark.

In de vergadering van de Adviesraad Natuur en Milieu van 16 februari heeft een delegatie namens 700 bewoners zijn bezwaren toegelicht tegen de plannen van de gemeente voor de uitbreiding van de begraafplaats en de bouw van een crematorium in het oude deel van het Buytenpark. Kort tevoren hadden we van de gemeente een kleurenbrochure ontvangen over de plannen voor het Chinees Themapark. Uit die plannen blijkt dat in de omgeving van Locomotion en de begraafplaats gedacht wordt aan de bouw van een groot hotel en andere gebouwen die verband houden met het Themapark. Op onze vraag of dit bij de bewoners bekend was en of al deze plannen niet tot een nieuw bestemmingsplan zouden moeten leiden, bleek dat een en ander geheel onbekend was. De volgende dag zijn we door de pers benaderd over deze plannen, met het verzoek of we deze plannen ter beschikking wilden stellen. We hebben de journalist verwezen naar het stadhuis, waar hij de plannen zonder meer ter beschikking kreeg. De persberichten hebben geleid tot een

forse opschudding in de gemeenteraad, die niet was geïnformeerd over deze plannen. Dit heeft vervolgens geleid tot een boze reactie van de wethouder naar Platform Groen omdat wij de pers zouden hebben ingeschakeld. We hebben de gang van zaken toegelicht en als standpunt aangegeven dat wij alle informatie die we krijgen als openbaar beschouwen en vrij moeten zijn om met onze achterban te kunnen overleggen. We betreuren het dat deze wethouder, die verantwoordelijk is voor een open bestuursstijl, stevige kritiek heeft gekregen uit de Raad, maar zien niet dat we in enig opzicht anders hadden moeten handelen.

Intussen heeft de provincie voor het Chinees Themapark de Startnotitie Milieu-effectrapport voor commentaar uitgegeven, waarin naast de Driemanspolder nog twee andere locaties zullen worden onderzocht. Platform Groen heeft in een commentaar aandacht gevraagd voor een beter onderzoek naar de verkeersstromen verwijzend naar het feit dat het Themapark waarschijnlijk regionaal relatief weinig bezoek zal trekken en meer gericht is op een nationaal en internationaal publiek.

Kapverordening

Enkele jaren geleden hebben wij, naar aanleiding van het kappen van de zware populieren langs de Middelweg in de Meerpolder, aangedrongen op een herziening van de kapverordening in Zoetermeer. Vorig jaar hebben wij beroep aangetekend tegen het verlenen van kapvergunningen voor het kappen van openbaar groen in het voorjaar. We hebben, met uitvoerige steun van externe deskundigen, verschillende gesprekken gevoerd met de gemeente over de nieuwe `Verordening voor het bewaren van houtopstanden`, waarbij belangrijke punten zijn:

De broedperiode van vogels. Wij bepleiten de periode van 1 maart tot 15 juli, wetend dat bijv. de bosuil eerder kan broeden en de kwartelkoning later. Wij vinden dat deze periode ook moet worden aangehouden in de verordening voor het aanlijnen van honden, om het publiek zo duidelijk mogelijk op de broedperiode te attenderen.

Niet alleen het kappen van hout, maar ook bijv. grondwerken, kunnen bedreigingen vormen voor de vogels. Dit kan moeilijk onder een kapverordening worden geregeld, maar de bestaande Vogelwet, en de Flora en Faunawet die binnenkort van kracht zijn, verbieden het verstoren van nesten ongeacht de periode en de aard van de werkzaamheden. Wij hebben een model aangereikt voor een interne werkinstructie aan de medewerkers van de gemeente die rekening houdt met de natuurbelangen die per maand extra aandacht verdienen.

Behalve de werken in het openbaar groen, is de kapverordening van belang voor particulieren, die op eigen terrein werk willen uitvoeren. Bij het verlenen van een vergunning moeten zij worden gewezen op de wettelijke regeling die het verstoren van nesten strafbaar maakt.

De gemeente zal een lijst opstellen van monumentale bomen, die bijzondere bescherming zullen krijgen.

Wij denken dat we het op al deze punten nu eens zijn en dat de nieuwe verordening binnenkort van kracht zal worden. Intussen stellen wij vast dat dit jaar nog de oude regel wordt gehanteerd en dat juist dit jaar in de maand maart op grote schaal in het gemeentelijk groen wordt gekapt (bijv. Westerpark, de boomgaard aan de Ruimtebaan, station Centrum West, Osylaan enz.)

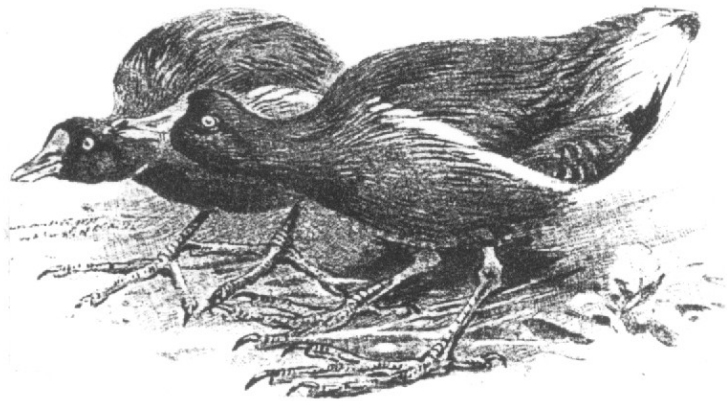
Platform Groen is een samenwerkingsverband van de Vogelwerkgroep Zoetermeer, Stichting Bomen Over Leven en de Zoetermeerse afdelingen van AVN, IVN, KNNV, WNF en Vereniging Milieudefensie.

14 "DIEREN ZIJN PRECIES ALS MENSEN ...

Ben Prins, Moerkapelle [in 2012 Uffelte]

Velen van U zullen zich nog wel het kinderprogramma Fabeltjeskrant van de televisie kunnen herinneren. In die sprookjesachtige wereld van het dierenbos lieten de dieren zien, dat dieren precies als mensen zijn, zoals meneer de Uil de kinderen elke avond voorhield. Of moeten we het eigenlijk omkeren en zeggen: mensen zijn precies als dieren? Juist nu, met die verschrikkelijke toestanden in Kosovo, in Sierra-Leone, in ... vult U zelf maar in, laat de mens zien, dat hij met z'n beestachtig gedrag en z'n agressiviteit niets meer is dan een dier gehuld in een dun schilletje beschaving. Een schilletje van bovendien zo'n slechte kwaliteit, dat bij de kleinste beschadiging er van z'n dierlijk gedrag naar buiten puilt. Niets dierlijks is de mens vreemd! Een belediging van de dieren, vindt U? Ik heb U al eens eerder het wrede gedrag beschreven van ons "lieve" roodborstje (Kwartaalbericht nr. 15, p. 17-26). Hieronder volgt de vertaling van het trieste verhaal over een waterhoentje, dat ik kortgeleden tegen Iwam in een engels boek uit 1940. Een ooggetuigeverslag van de vogelkenner Eliot Howard, waaruit overduidelijk blijkt, dat meneer de Uil gelijk had: "Dieren zijn precies als mensen..... "

"De waterplas, waar ik op uit kijk, ligt naast mijn huis. Aan de ene kant gaat een steile oever over in een tuin, aan de andere kant loopt de oever langzaam op naar grasland. De plas meet zo'n 30 bij 40 meter en is ongeveer een halve meter diep. Op een jaar na leven er al dertig jaar waterhoentjes. Niet steeds het zelfde paar, want soms verdween de haan, soms het hennetje. De vogel, die achter bleef, was nooit lang alleen: was het de haan, dan arriveerde binnen een paar weken een andere

waterhoen man poetst de kop van het vrouwtje

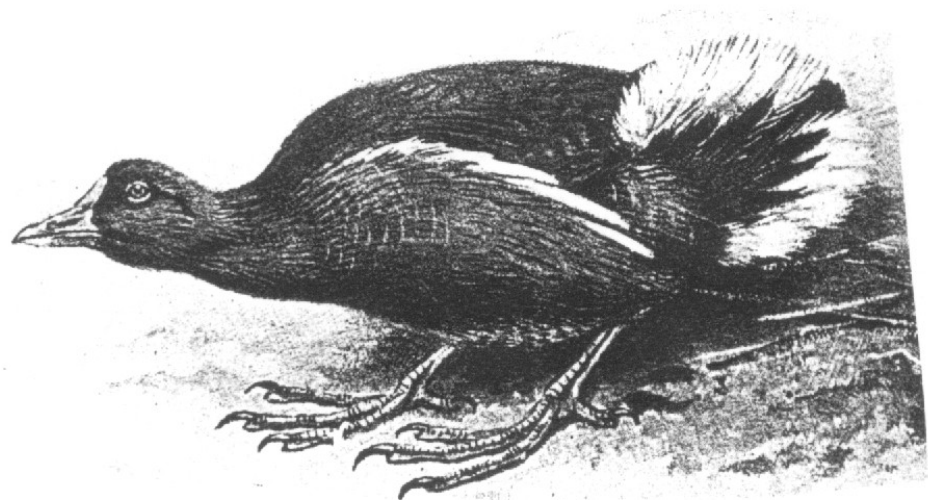
hen, dan kwam er een andere haan. "Opeengevallen plaatsen werden al snel opgevuld door zwervende haantjes of hennetjes-haantjes op zoek naar een plekje, hennetjes op zoek naar een partner. Ze verschijnen zowel overdag als 's nachts. Zo'n nieuwkomer nadert dan voorzichtig het water, loopt een paar stappen, kijkt opletend om zich heen, neemt nog een paar stappen en rent de dekking in. Zo bereikt het dier uiteindelijk de waterplas, waar het meestal snel wordt ontdekt. Het kan dan een gevecht vermijden door er direkt vandoor te gaan. Soms volgt er een schermutseling zonder veel overtuiging, waarbij de indringer na een mislukte aanval terug komt om het na een serie pogingen op te geven. Want als je ergens bang voor bent, begin je met een nadeel. Toch is het ook wel eens de nieuwkomer, die wint." Hier volgt een verslag van zo'n beroemde overwinning. De haan was oud, ik kende hem al drie jaar. Maar de hen was nieuw, ze verscheen kort voor de tragedie. Toen ik op 5 februari met m'n waarnemingen begon, gedroegen ze zich zoals ze gewoon waren te doen in deze tijd van het jaar en met dit weer. Op hun nest lieten ze de gebruikelijke nestroep horen, en van tijd tot tijd vertoonde dan de een, dan de ander sexueel gedrag, waarna er een paring volgde als beiden in dezelfde stemming verkeerden.

"Langs de heg, die het grasland bij de vijver in tweeën verdeelt, sloop op 14 februari een indringer, die door uiterlijk en gedrag een haan moest zijn. Zodra de andere haan hem zag, ging hij er op af. Toen ze elkaar tot op een paar meter genaderd waren, stopten ze: de eigenaar met één voet opgetild, de indringer op zijn hoede. Zo bleven ze even staan en hielden elkaar in de gaten. Maar zodra de indringer zich omdraaide om weg te gaan, viel de eigenaar aan en joeg hem weg.

"In de week er na is er niets vreemds te zien aan wat ze doen of waarop ze dat doen. Maar vandaag, 21 februari, zie ik geen hen. De haan is rusteloos en is dan hier, dan daar. Nu zit hij op een stuk hout, dan verdwijnt hij tussen de biezen; nu rent hij over het grasland, dan weer zwemt hij haastig over de vijver. Dat hij het nest niet gebruikt, wijst op angst. Z'n roep bevestigt dat: het is geen zacht geluid meer, maar hard en rauw, zoals na het horen van een geweerschot, of als eenden vlak bij hem vechten, of mensen hem bedreigen. Een alarmroep, maar geen normale, want iedere toon is uit z'n verband gerukt en wordt vlug herhaald, zodat hij gaat lijken op de snelheid van de nestroep.

"Tot dusver klonk de snelle herhaling van de nestroep als een tevreden gemompel. Nu versterkt de snelle herhaling van de rauwe kreet de ernst van deze noodsituatie. Drie er op volgende dagen en nachten blijft hij roepen, maar op de ochtend er na is hij stil: een vreemde hen zwemt direkt na zonsopgang van de oever weg, passeert hem, tilt haar staart op en toont haar uitgespreide, helder witte onderstaart veren. Drie keer doet zij dit. Hij negeert haar de eerste keer, reageert de tweede keer zwakjes, maar de derde keer valt hij aan en houdt haar onder water. Ze schreeuwt, maar toch blijft ze.

De volgende dag ontwikkelt de situatie zich verder. Twee keer daagt zij hem uit, twee keer gaat hij er op in, maar er volgt geen paring. Ondanks het feit, dat hij zich een paar keer door haar opvallend sexueel gedrag laat verleiden, vermindert zijn agressie tegenover haar niet en blijft hij haar met zijn snavel bewerken.

vrouwtje, dat verleidelijk haar witte onderstaart laat zien

Op 27 februari keert zijn partner terug en lijkt hij weer de oude. Hij krijgt opnieuw belangstelling voor het nest, waaraan hij dagen lang geen aandacht heeft geschonken. Hij staat er op, strekt zich, spreidt z'n staart uit, beweegt zijn kop omlaag en kijkt alsof hij in trance is. Terwijl hij dit doet, valt z'n partner de vreemde hen aan en verdrijft haar van de vijver. Zes minuten lang verstoopt de indringster zich, dan komt ze gehavend weer te voorschijn. Maar zodra zij wordt opgemerkt, zet de ander opnieuw de achtervolging in en vliegt ze weg. Zo eindigt haar eerste poging om het gebied van de vijver binnen te dringen. "Ze blijven nu al twintig dagen vredig bij elkaar. Op 20 maart raakt hij echter opnieuw zijn partner kwijt en wordt hij onrustig. Hij zoekt hier in het weiland, daar in de tuin, zit geen

moment stil, gaat nooit op het nest zitten, doet alles gehaast, en laat daardoor zien, dat het hem flink dwars zit. Vroeg in de ochtend, om een paar minuten voor zeven, vliegt er een vreemde vogel over de vijver. De kleur, grootte, vorm en roep komen mij bekend voor. Ik herken haar: zij is het vrouwtje, dat hem een paar weken geleden in moeilijkheden bracht. Deze houding brengt hem even in verleiding, doet de achtervolging stoppen, verandert hem opslag in een andere vogel, en maakt dat hij vol overgave met haar paart. Maar als hij tijdens het hoogtepunt van haar rug afglijdt, pakt hij haar kop vast, schudt die heen en weer, pikt en rukt, en toont geen medelijden. Zo eindigt haar tweede poging.

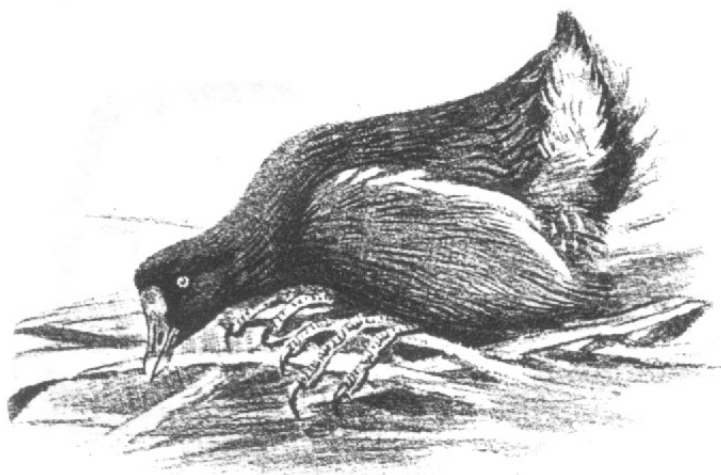

vrouwtje in gebogen houding

"Opnieuw leven de beide partners samen in alle rust: deze keer achttien dagen. Op 7 april is zijn partner weer weg en prompt verschijnt het vreemde hennetje. Net als de vorige keer behandelt hij haar erg slecht, pikt in haar kop, houdt haar onder water, en jaagt haar uit haar schuilplaats weg. Maar zij houdt vol, en dat niet alleen, maar met al haar verleidelijkheid vermindert zij de invloed, die zijn partner nog op hem heeft, en laat hij zich inpalmen. Toch verdwijnt zijn agressie niet blijvend; in tegendeel, het lijkt daarna, alsof zijn agressie is toegenomen te oordelen aan de hevigheid van zijn aanvallen. Maar hoe agressiever hij haar benadert, hoe meer zij hem volgt. Zo gaat er een dag en een nacht voorbij, en dan keert zijn partner terug. Onmiddellijk vliegt ze op de vreemde hen af en samen rollen ze vechtend over het water. Het is half zeven in de ochtend. Zij balanceren op hun staart, halen uit met de poten, rukken en trekken met hun snavels, en soms

houden zij elkaar per ongeluk stevig vast - niet met opzet, zoals een meerkoet een tegenstander bij de nek kan vastpakken om beter in zijn kop te kunnen pikken. Het gevecht is wreed, de in-dringster lijkt het op te geven en zich als verslagen om te draaien om te vluchten. Maar nee, ze komt terug, verre van verslagen.

Ze beklimt de nestplaats en roept. Dan vertrekt ze naar het weiland, achtervolgd door de haan. Het is nu tien over half zeven. Op het eiland, buiten z'n territorium, is de haan echter niet meer sexueel gebonden.

waterhoen op nest

De hen maakt daar direkt gebruik van en binnen een halfuur daagt zij hem drie keer uit. Tot drie keer beklimt hij haar, maar paart niet, om daarna staart-wippend heen en weer te lopen en haar het bofte maken. Zij keren samen naar de vijver terug en komen daar om veertien over zeven aan.

Hier neemt zij een gebogen houding aan, maar in plaats van met staartwippen daarop te reageren, rent de haan op haar af, drijft haar naar de vijver, en houdt haar onder water. Zijn partner mengt zich nu in de strijd, waarna de twee hennen alleen doorvechten en de vreemdelinge er uiteindelijk vandoor gaat. Het einde van haar derde poging.

"Over de ochtend van de 14e april, de dag waarop de tragische gebeurtenis plaatsvond, kan ik alleen maar een algemeen verslag geven. Van moment tot moment veranderden het toneel en de spelers. Want het vreemde hennetje, dat binnen twee maanden verschillende keren het gebied van de vijver binnendrong, heeft als hulp een vreemde haan, een jong mannetje, meegenomen, en wat voor hoop blijft er nu over voor de oude haan? Snelle bewegingen, heftig vechten en bliksemsnelle akties. Allerlei soorten kreten - territoriumroep, alarmroep, nestroep - ik hoor ze allemaal. Zelfs de nestroep, die toch een uiting is van genegenheid, van tederheid, heeft nu een kwaadaardige klank.

"De vreemde hen roept nu op het nest. Maar zodra ze er op geklommen is, jaagt de eigenaar haar er van af. Of deze handeling de vreemde haan tot aktie aanzet, weet ik niet, maar in een oogwenk hebben de twee hanen elkaar beetgegrepen; een plek kale huid op de kop van de oude haan doet mij het ergste vrezen. Na het gevecht gaan de vreemde haan en de vreemde hen naar het grasland en eten daar dertien minuten lang. Terwijl zij daar mee bezig zijn, rust de de oude haan uit op de vijver en poetst zich. Enkele minuten na zeven uur komen de twee anderen terug, en dan, op een stukje met laag gras tussen de hogere plantengroei een vijf meter van de waterrand, gaan de hanen opnieuw de strijd aan..... Dit is geen gewoon gevecht: het is er een van óf overwinning óf dood. In een dodelijk greep rollen en draaien ze, zodat het gras onder hun lichamen plat wordt gedrukt.

Hij is een geweldig vechter, deze vreemde haan.

Hij draait de eigenaar op de rug.

waterhoen voedsel zoekend

Dit hoeft nog niet het einde te betekenen, het kan toevallig zo tijdens het gevecht gebeurd zijn. Daar komt de oude weer overeind en houdt stand. Geen haan gaf ooit zoveel tegenstand. Iedere spier staat gespannen..... te sterk, denk ik, om het lang vol te kunnen houden, Ze staan nu tegen elkaar op, steunend op hun staarten, halen uit met hun poten, raken in elkaar verward, grijpen de kop van de ander. De kop van de eigenaar ligt open aan de bovenkant. Beiden hebben nu moeite om overeind te blijven. Beiden zijn moe. Let eens op, hoe traag ze toeslaan, hoe traag ze pikken, een zetje en ze rollen om. We zijn dicht bij het einde. En inderdaad: mijn vriend geeft het op; hij wendt de kop af, dan zijn lichaam, kruipt weg met de vijand op z'n hielen, komt een beetje op adem en loopt nu, nog iets en hij rent - maar wat gaat het langzaam Kop opengescheurd, veren in de war, één oog dicht -hinkend verdwijnt hij. En terwijl hij weg loopt, aarzelt hij even en kijkt achterom. Als een vorst, die z'n koninkrijk moet prijsgeven. De vreemde hen met haar partner hebben de scepter van hem afgenomen en zijn nu de nieuwe eigenaars van de vijver.

tekst en tekeningen uit: Eliot Howard • A Waterhond Worlds; Cambridge University Press (1940), p, 1-5

15 FLAPPIE

Marit

Er zitten illegalen in mijn volkstuin. Witte. En grijze en zwart-wit gevlekte, en ze eten prima, en er komen er steeds meer. Het is mijn eigen schuld. Want als de man met het geweer langskwam, wist ik van geen konijnen, echt niet, nooit gezien, in mijn tuintje? Ga nou gauw! Toen al mijn verstandige bureu hun grondgebied afgrendelden met fijnmazig gaas, hield ik de grenzen open. Want de egel en de kikkers en de pad moeten toch ook in en uit, niet dan? Mijn onderduikers zijn heel dankbaar. Dat tonen zij door de tuin keurig op te ruimen. Het tuinbestuur mag tevreden zijn. Wat hun aanmaningen niet gedaan kregen, hebben de konijnen dik voor mekaar. De tuin is schoon leeg, kaalgevreten en royaal met mest bestrooid. Hoera! Ik heb mijn eigen begrazingsproject! Een origineel keunegazon, zoals de Vlamingen dat noemen.

De gasten in mijn tuin zijn duidelijk geen wilde konijnen. Daarvoor zijn ze te bont gekleurd en te vreemd van formaat. Nee, dit zijn dumpdieren met hun kroost. Door heel Zoetermeer wippen zulke exemplaren rond. Ik denk wel eens dat zij de erfenis vormen van de paardenmarkten, die een paar jaar terug als publiekstrekker bij de Dorpsstraat werden gehouden. Daar werden niet zozeer paarden verhandeld, maar wel veel handzaam kleinvee. Konijntjes, caviaatjes, bibberend op elkaar geperst in kratten en dozen. Ze kostten een prikkie. Daar kon je ze zelf niet voor maken, dacht menig huisvader en trakteerde zijn kinders op een knuffelbeest. Allemaal één en vooruit, de meegekomen buurkinderen ook. Thuis gingen de schattige impulsaankoopjes alras in de weg zitten. Of misschien vatte men acuut sympathie op voor het dierenbevrijdingsfront. Hoe dan ook, de beestjes mochten hun hok uit, de natuur in. Ze zwermden uit in de parken, gingen heen en vermenigvuldigden zich, want daar zijn konijntjes heel goed in.

Het dumpen van konijnen is een welvaartsverschijnsel dat mijn ome Dirk, R.I.P, verbijsterd zou hebben. Overtollige konijnen, dat was voor hem en zijn generatie onbestaanbaar. Net zo gek als geld teveel. Konijnen waren door zijn Lieve Heer geschapen om des zondags tussen de kerkgangen in de godvruchtigen te spijzigen. Evenals van de leg geraakte kippen, jonge haantjes, alsmede hazen en ander wild dat tijdens de oogst in de maaaimachine 'verongelukte'. Ome Dirk zag het als belediging jegens de Schepper om in een winkel geld te betalen voor levensmiddelen die de Voorzienigheid gratis en voor niks liet voorttellen. Dus toen hij op zijn oude dag de boerderij overdeed en een burgerwoning betrok in een deftig dorp, nam hij zijn kippen en k'nijnen mee. Dat was ongebruikelijk, in de statige laan waar hij zich vestigde. Tot schrik van de omwonende notabelen pootte hij zijn villatuin vol nutsgewas en beestenhokken. Ook van de achtergelegen waterpartij maakte hij vruchtbaar gebruik. Hij hengelde er, al wisten de bureu niet waarop. Over ome Dirks methode om eenden te verschalken wordt in de familie nog steeds met enig ontzag verhaald. Het werkte zo: op een plankje, drijvend tussen het riet, lag een flinke steen in wankel evenwicht. Daaraan zat een eind touw geknoopt met een haak waaraan als lokaas een spekzwaard of iets dergelijks. De pechvogel die aas plus haak opslokte, kiepte automatisch de steen van de plank. De steen trok het slachtoffer voordat het kabaal kon maken naar de diepte en ome Dirk oogstte de verzopen eend. Hij had daartoe een vernuftig attribuut ontwikkeld, een stok met aan één kant een mesje gebonden om onder water het touw door te snijden en aan de andere kant een haak om de eend op te vissen. De truc werkte jarenlang feilloos. Totdat op een dag een zwaan zich aan het aas vergreep en in zijn doodsnood de hele buurt wakker schreeuwde. Ome Dirk ging 'zwaar voor schut', gniffelt de familie. Misschien heeft hij boete gedaan en de gestroopte eenden alsnog duur betaald; misschien heeft hij, dat lag meer in zijn lijn, de plaatselijke koddebeier gesust met af en toe een panklaar konijn.

Ik wil u wel bezweren dat ik als kind geen weet had van de duistere praktijken van deze oom. Ik vond hem zelfs aardig omdat ik een levend konijntje van hem cadeau kreeg. Een lief wollig troeteldier, zo'n Flappie als van Youp van 't Hek. Gelukkig waren mijn ouders niet zo harteloos om Flappie met de kerst op het menu te zetten. Nee, ze aten 'm gewoon doordeweeks op.

Evengoed raakte ik opgezaald met een Flappie-trauma waardoor ik

- a) nooit meer konijn lustte,
- b) het vermoeden opvatte dat ik in de kraamkliniek aan de verkeerde familie was meegegeven en
- c) nu mijn hele tuin laat kaalvreten.

Enfin. Om op die tuin terug te komen: ik wacht maar rustig af tot de natuur zelf het evenwicht herstelt. Misschien komt er wel een vos wonen, want daar zijn er, las ik in een Zoetermeers zondagsblad, schrikbarend veel van hier. Er stond een sneue foto bij van mottige opgezette vossen met uitvallende tandjes. Ik heb 'm ter afschrikking aan het tuinhek geprikt. De konijnen waren niet onder de indruk.

Of misschien wordt het probleem opgelost door fretten! Deze modieuze hebbediertjes worden steeds populairder als huisdier en dus ook meer en meer buiten de deur gezet. Maar eten fretten echt konijn? Ik bedoel, ook als het niet uit blik komt?

Het meest waarschijnlijk is, dat mijn tuin een konijnbestendige vegetatie gaat ontwikkelen. Dan druipen de knagertjes vanzelf af naar de naastgelegen schooltuinen, waar veel lekkerder happen groeien. En dan is iedereen blij, want alle schoolkinderen zijn gek op konijnen, toch zeker? Nu maak ik me alleen weer zorgen over een nieuw opkomende trend: huisvarkens. Op de Veluwe schijnen gedumpte hangbuikzwijntjes al een plaag te vormen. Soms heb ik visioenen van een kudde zwerfbiggen, ploegend in mijn tuin. Wat moet je daarmee? Doorsturen naar het Buytenpark, lijkt me. Kunnen ze lekker gaan natuurbouwen. En dan is daar tenminste het beestenspul compleet.

DATA

16 KALENDER

Schrijf in uw agenda

Data	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kos- ten	Organisatie
APRIL ma/ wo/vr/ zat	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
APRIL wo/zat/zon	14.00- 16.00	Ezel- en ponyrijden	stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
8 april donderdag	20.00	Lezing over de Oostervaardersplassen door Frans Vera	De Soete Aarde		Vogelwerkgroep 3425152
11 april zondag	14.00	Stinzenplantenexcursie Huize Warmond aanmelden voor 5 april	13.00 De Soete Aarde	f 5,-	KNNV 3412605 aanmelden!
14 april woensdag	20.00 - 22.00	Strandcursus door Ben Prins Avond 4	De Soete Aarde		KNNV

Data	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kosten	Organisatie
17 april zaterdag	9.00	Strandexcursie Noordwijk olv B Prins	De Soete Aarde		KNNV 5931749 aanmelden!
17 april zaterdag	10.00- 16.00	Manifestatie De Natuurlijke Tuin in het Stadshart ikv Stadsnatuurplan	Promenadeplein		Gr&BI 3410067 DSA 3469012
18 april zondag	12.30- 17.00	Schelpendertermineer- middag voor niet-cursisten f 7,50	De Soete Aarde	f 7,50	KNNV 5931749 aanmelden!
21 april woensdag	14.00- 16.00	Verkoop van groenten- en bloemenzaad op de wijk tuin Rokkeveen	en wijk tuin Rokkeveen Spectrumsingel		wijk tuinen 3469534
24 april zaterdag	8.00	Excursie naar de Oostvaardersplassen olv W v Meerendonk	parkeerterrein WC Meerzicht		Vogelwerkgroep 3165270
24 april zaterdag	10.00	Presentatie video over natuurontwikkeling vh Buytenpark en excursies	Snowworld Andorrazaal		De Soete Aarde 3469012
25 april zondag	10.00	Wandelexcursie in het Priellegebied en bezoek aan kaasboerderij 't Geertje	restaurant Aa-zicht		IVN 3167818
25 april zondag	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark		Natuurtuingroep 3416896/ 3211593
24-25 april zater- /zondag	12.00- 16.00				
25 april zondag	13.00- 17.00	Nationale Kinderboerderijendag veel activiteiten op Het Buitenbeest	stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
MEI ma/wo/vr/zat	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
MEI wo/zat/zon	14.00- 16.00	Ezel- en ponyrijden	stadsboerderij De Balijhoeve		De Balijhoeve 3620832
2 mei zondag	13.00- 17.00	Feestelijke opening van het Bijenhuisje op Het Buitenbeest	stadsboerderij Het Buitenbeest		Het Buitenbeest 3520624
7 mei vrijdag	19.00- 22.30	Workshop: hanging baskets maken	gemeentekwekerij ja Industrieweg		Groei en Bloei 3517624
8 mei zaterdag	10.00- 15.00	Gewestelijke KNNV-excursie naar de A'damse waterleidingduinen	Bollenstreek		KNNV 5931749
8 mei zaterdag	10.30- 12.00	Voorjaarsruilbeurs	gemeentekwekerij Industrieweg		Groei en Bloei 3517624

Data	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kos- Organisatie ten
8 mei zaterdag	14.00- 16.00	Ruilbeurs van fuchsia's	De Soete Aarde	NKvF 3414145
15 mei zaterdag	12.00- 16.00	Werkmiddag op de wijktuin Voorweg	wijktuin Voorweg Voorweg	wijktuinen 3469534
16 mei zondag	11.00- 15.00	"Dag van de Grote Polder" familiefietsdag met wandel- en fietsroutes	diverse plaatsen	St Grote Polder 071-5803372
19 mei woensdag	19.00	Inventariseren km-hokken Buytenpark Plantenwerkgroep KNNV	De Kraal in het Buytenpark	KNNV 3412605
20 mei donderdag	20.00	Lezing over Extremadura en Los Credos door A Ouwerhand en P Englebert	De Soete Aarde	Vogelwerkgroep 3166674/ 3426875
22 mei zaterdag	14.00	Wilde plantenexcursie in de wijk Meerzicht ikv Stadsnatuurplan	Wijkcentrum Meerzicht	DSA 3469012 KNNV 3412605
23 mei zondag	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark	Natuurtingroep 3416896/ 3211593
24 mei maandag	12.00- 16.00	Schaapscheerfeest op De Balijhoeve met activiteiten	stadsboerderij De Balijhoeve	De Balijhoeve 3620832
26 mei woensdag	19.00	Inventariseren km-hokken Buytenpark Plantenwerkgroep KNNV	De Kraal in het Buytenpark	KNNV 3412605
29 mei zaterdag	8.00	Excursie naar de Ackerdijkse plassen olv E Kortlandt	parkeerterrein WC Meerzicht	Vogelwerkgroep 3520884
29 mei zaterdag	10.00	Vlinderexcursie van de vlinderwerkgroep in het Balijbos	stadsboerderij de "Balijhoeve	Vlinderwerk- groep
30 mei zondag	12.30- 14.30	Koffieconcert op de wijktuin Voorweg met jeugdorkest Harpes Davids	wijktuin Voorweg Voorweg	wijktuinen 3469534
30 mei zondag	13.00- 17.00	Schaapscheerfeest op Het Buitenbeest	stadsboerderij Het Buitenbeest	Het Buitenbeest 3520624
JUNI ma/ wo/vr/zat	10.00- 14.00	Demonstraties kaas of boter maken	stadsboerderij de "Balijhoeve	De Balijhoeve 3620832
JUNI wo/zat/zon	14.00- 16.00	Ezel- en ponyrijden	stadsboerderij de "Balijhoeve	De Balijhoeve 3620832

Data	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kos- ten	Organisatie
2 juni woensdag	13.30- 16.30	Woensdagmiddagactiviteit op de wijktuin Rokkeveen	wijktuin Rokkeveen Spectrumsingel		wijktuinen 3469534
4 juni vrijdag	9.15	Lange afstandswandeling van langs de Grecht van Woerdense verlaat naar Woerden	station Zoetermeer NS-loket Mandelabrug		IVN 3512378 aanmelden!
5 juni zaterdag	9.00	Natuurweekend; plantenexcursie in het Buytenpark	ingang van de puinstort bij het Buytenpark		KNNV 5931749
5 juni zaterdag	22.00	Natuurweekend; avondexcursie vleermuizen, kikkers etc in het Buytenpark	ingang vd begraafplaats bij het Buytenpark		IVN/KNNV 3167818/ 5931749
6 juni zondag	9.00	Natuurweekend; vogelexcursie bij 't Geertje daarna brunch (f 15,-) aanmelden!	boerderij 't Geertje		IVN 3314480
9 juni woensdag	19.30	Excursie over schijngrassen in het recreatiegebied tnv 't Geertje olv A v Heerden	De Groene Schoor bij het Noord-Aa		KNNV- plantenwerkgr 3412605
10 juni donderdag	20.00	Jaarlijkse afsluitavond in het Westpunt en een wandeling door het Westerpark	Het Westpunt in het Westerpark		Vogelwerkgroep 3166674
15 t/m 17 juni di t/m do	18.30- 20.00	Open Avond wijktuinen in Zoetermeer	diverse wijktuinen		wijktuinen 3469534
19 juni zaterdag		Internationale kwekerijdagen op het Landgoed Bingerden		ja	Groei en Bloei 3517624
19 juni zaterdag	12.00- 16.00	Vaderdagcadeautjes maken op wijktuin Voorweg	wijktuin Voorweg Voorweg		wijktuinen 3469534
19 juni zaterdag	14.00	Excursie modeltuinen Intratuin ism Egelopvang ikv Stadsnatuurplan	modeltuinen Intratuin		DSA 3469012 Egelopvang
20 juni zondag	11.00	Excursie Botanische tuin in Utrecht	10.00 bij De Soete Aarde		KNNV 3412605 aanmelden!
23 juni woensdag	19.00	Inventariseren Buytenpark Plantenwerkgroep KNNV	De Kraal in het Buytenpark		KNNV 3412605
26 juni zaterdag	8.00	Excursie Deelerwoud olv A Ouwerhand (wandeling van 10 km)	parkeerterrein WC Meerzicht		Vogelwerkgroep 3166674
26 juni zaterdag	10.00	Floronexcursie in een km-hok Dorp/Driem olv J Mourik	Mandelabrug noordzijde		KNNV 3412605

Data	Tijd	Activiteit	Plaats (verzamelen)	Kos- Organisatie ten
26 juni zaterdag	10.00- 16.00	Schaapscheerfeest in de Dorpsstraat en dieren van de Balijhoeve	Dorpsstraat voor de Muziekschool	De Balijhoeve 3620832
27 juni zondag	13.00- 14.00	Rondleiding in de natuurtuin door natuurtuingidsen	Het Westpunt in het Westerpark	Natuurtuingroep 3416896/ 3211593
27 juni zondag	13.30- 16.30	Open middag met diverse activiteiten op de wijktuin Voorweg	wijktuin Voorweg Voorweg	wijktuinen 3469534

Coördinatie door De Soete Aarde, centrum voor natuur en milieu.

Deze agenda komt 4x per jaar uit. Opgave van excursies etc voor de maanden juli, augustus en september graag voor 11 juni 1999.

17 REGISTER

adonisblauwtje	7	groot hoefblad	7	prolifera	18
amfibieën	9	groot koolwitje	14	rietorchis	9
apanelus glomeratus	14	grote bonte specht	11	ringslang	9
atlantische steur	9	grote brandnetel	12	riviergrondel	9
bidsprinkhaan	7	grote vlekvlinder	7	rivierprik	9
biefstukzwam	7	halsbandparkiet	9	rode bosmier	10,11
biezen	7	hangbuikzwijntjes	31	roofvogel	9
bijenorchis	9	haring	9	rouwmantel	13
blaartrekkende boterbloem	17	hazen	30	rugstreppad	9
blauwe amerikaanse krab	9	hemelsleutel	13	rups	14
blauwe ijsvogelvlinder	7	herfstschroeforchis	7	russen	7
boommarter	9	hommels	16	schijngrassen	7
bosanemoon	7	hondskruid	9	schubvaren	9
bosrank	15,16,17	honingbij	16	sedum spectabile	13
bosspitsmuis	9	houtzwam	7	sluipwesp	14
bruine eikepage	7	ijsvogel	10	sperwer	9
bruine rat	9	jonge haantjes	30	springkikkers	7
buddleja	12,14	keizerlibel	7	staartblauwtje	7
caviaatjes	30	kikkers	30	standvogel	10
chinese wolhandkrab	9	kip	30	steenbreekvaren	9
citroenvlinder	14	klein geaderd witje	14,15	steenkruidkers	15,17
clematis vitalba	16	klein hoefblad	7	stinzenplant	7
dagpauwoog	12,13	klein koolwitje	14	struikwilg	10
dagvlinder	9	kleine stinkzwam	7	tongvaren	9
dassen	9	kleine vos	12	varen	9
diatomeeën	7	koekoek	19	visdiefje	9
dumpdieren	30	konijn	9,30	vlinderstruik	15,16
dwergmuis	9	koningspage	7	volucella zonaria	16
dwergspitsmuis	9	korfmosseel	9	vuilboom	14
eend	30	kruidkers	17	waterhoen	26,27, 28,29
egel	30	landkaartje	9,13	wegedoorn	14
exotische brulkikker	9	lepidium rurale	17	wespepoppen	14
f. levana	13	libellen	9	wespje	14
f. prorsa	13	mantelanjer	15,18	winterakoniet	7
foraminiferen	7	modderkruiper	9	witbandzandoog	7
forma hutsonii	13	moerassprinkhaan	7	witje	14
fuut	9	muurhagedis	7	zeggen	7
gaatjesdragers	7	oeverzwaluw	9	zuiderzeekrabbetje	9
gehakelde aurelia	9,13	orchidee	7	zwaan	30
gele weidemier	10	pad	30	zwartsteel	9
gesluiserde dame	7	paddestoel	9	zweefvlieg	16
gordelpop	14	petrorhagia prolifera	18	zwerfbiggen	31
goudaal	9	pinksterbloem	7		
groene specht	10,11	pissebed	10		

18 NAMEN

IK WIL OOK LID WORDEN

Bestuur
Ies Voogd, voorzitter (3213152)
Els Prins, natuurhistorisch secretaris
(5931749)
Tilly Kester, plantenwerkgroep (3412605)
Hans Bieze, penningmeester (3421351)

*Lidmaatschap: fl 50,- per jaar, inclusief
abonnement op Natura.
Huisgenootleden: fl 25,- per jaar.*

REDACTIE KWARTAALBERICHT
Johan Vos (0182 524726)
Taeke M. de Jong (3516599)
Marsmanhove 2
2726 CM Zoetermeer

Ondergetekende,

.....Naam

.....Adres

.....postcode

.....telefoon

Kopij kan hier worden ingeleverd in getypte
vorm of op floppy (platte DOS-tekst of WP
5.1 of Word).

0 geeft zich op als lid van de KNNV-
Zoetermeer

0 wil graag nader geïnformeerd worden
over de KNNV

Inleverdatum geschreven kopij
aprilnummer: 23 maart bij
Taeke de Jong.

Dit formulier kunt U inleveren bij of
toezenden aan:

Denk aan de rubriek in het kwartaalblad:

Ies Voogd
Berglaan 96
2716 EE Zoetermeer

Gezien in Zoetermeer!

Het gaat hier om waarnemingen van
Zoetermeerse KNNV'ers. Ziet of ervaart u
iets in de Zoetermeerse natuur, maak er
dan een berichtje van (met vermelding van
waar en wanneer) en stuur het op Taeke.

of aan:

Annet de Jong
Gaffelaarkade 2
2725 CD Zoetermeer

Afbeeldingen zonder bronvermelding zijn
met licentie voor dit blad afkomstig uit
Prisma Plantengids en Prisma Dierengids,
beide van A. Kelle/H. Sturm.

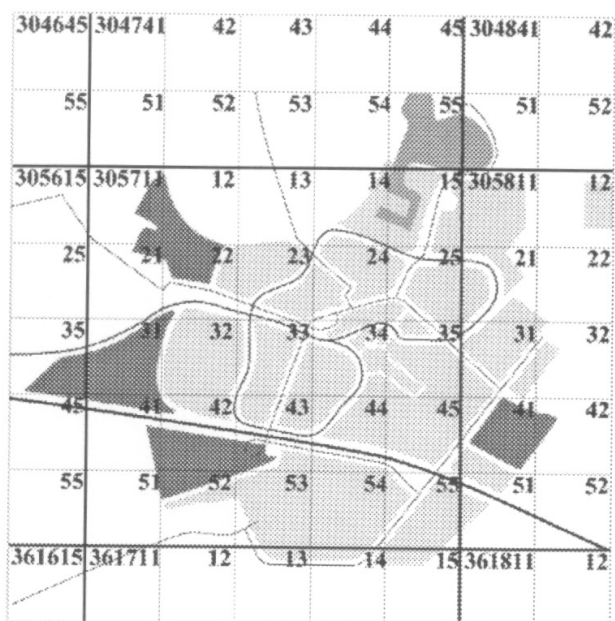
19 STREEPLIJST-GEGEVENS-1998

Hierna volgen de lijsten met streeplijst-gegevens van 1998 en de losse waarnemingen van 1998.

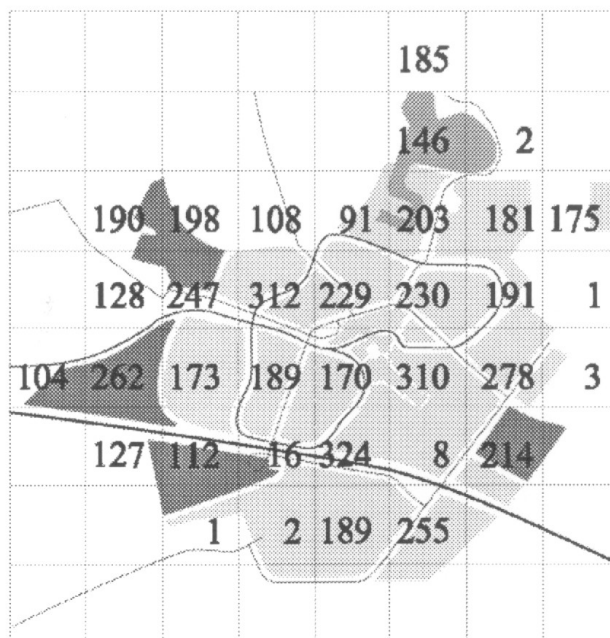
De volgende afkortingen gelden voor de waarnemers:

JA Joop Mourik en anderen
 KS Tilly Kester
 PW Plantenwerkgroep
 RE Fred Reeder
 VS Johan Vos

De waarnemingen van de plantenwerkgroep betreffen de waarnemingen in het Buytenpark. In de lijst hierna zijn deze waarnemingen samengevat per KM-hok, maar feitelijk gaat het om 18 permanente kwadraten van ca. 100 m².

kilometerhoknummers

Aantal soorten per kilometerhok

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

		kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
		uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	57	58	58
		km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31		
		#srtn	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277		
WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS		
Lathyrus tuberosus	Aardaker	717							x					
Agrimonia procera	agrimonie, Welriekende	14							x					
Rorippa sylvestris	Akkerkers	1078	2	2						x		3		
Lapsana communis	Akkerkool	708		2						x	x	3		
Stachys sylvatica	andoom, Bos-	1246			x				x			1		
Stachys palustris	andoom, Moeras-	1245		1		x		x		x	x	3		
Ballota nigra subsp. foetida	ballote, Stinkende	129	1		x	x								
Barbarea vulgaris	barbarakruid, Gewoon	133	1	1	x							1		
Epilobium ciliatum	basterdwederik, Beklierde	448								x	x	3		
Epilobium montanum	basterdwederik, Berg-	454							x	x		3		
Epilobium tetragonum	basterdwederik, Kantige, s.l.	1642								x		2		
Epilobium parviflorum	basterdwederik, Viltige	457										3		
Veronica beccabunga	Beekpunge	1349								x				
Poa trivialis	beemdgras, Ruw	959			x		x		x		x	3		
Poa pratensis	beemdgras, Veld-	958									x	3		
Festuca pratensis	Beemdlangbloem	519							x		x			
Heracleum sphondylium	berenklauw, Gewone	607	2	2	x				x	x	x	3		
Heracleum mantegazzianum	berenklauw, Reuzen-	606	3									2		
Betula	Berk (G)	6077							x			1		
Borago officinalis	Bernagie	147									x			
Schoenoplectus lacustris	bies, Matten-	1155	1											
Schoenoplectus tabernaemontani	bies, Ruwe	1161								x				
Hypochaeris radicata	biggekruid, Gewoon	654							x	x		2		
Artemisia vulgaris	Bijvoet	101	3	1	x	x		x	x	x	x	3		
Solanum dulcamara	Bitterzoet	1218			x						x	2		
Tanacetum vulgare	Boerenwormkruid	1260		2					x	x		2		
Agrostemma githago	Bolderik	15							x					
Fragaria vesca	Bosaardbei	529								x				
Clematis vitalba	Bosrank	339										1		
Ranunculus sardous	boterbloem, Behaarde	1057			x				x					
Ranunculus sceleratus	boterbloem, Blaartrekkende	1058	2		x	x			x	x	x	1		
Ranunculus repens	boterbloem, Kruipende	1056	3	3	x	x	x	x	x	x	x	3		
Ranunculus acris	boterbloem, Scherpe	1040	2	3					x	x	x	3		
Rubus	Braam (G)	6452	2	3	x	x						2		
Rubus fruticosus	braam, Gewone	1634								x		1		
Urtica dioica	brandnetel, Grote	1321	3		x	x	x	x	x	x	x	3		
Urtica urens	brandnetel, Kleine	1322		3						x		2		
Prunella vulgaris	brunel, Gewone	1017		1					x	x		2		
Centaurea montana	centaurie, Berg-	5034										1		
Rubus caesius	Dauwbraam	1089		2					x			2		
Cirsium arvense	distel, Akker-	331	3	3	x	x	x	x	x	x	x	3		
Carduus crispus	distel, Krul-	208	1	2	x	x		x			x			
Cirsium vulgare	distel, Speer-	336	3	2	x	x		x	x	x	x	3		
Torilis japonica	doornzaad, Heggen-	1289								x		1		
Caltha palustris subsp. palustris	dotterbloem, Gewone	187	1						x		x			

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

		kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
		uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	57	58	58
		km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31		
		#srtn	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277		
WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS		
Galeobdolon luteum cv. 'Florentinum'	dovenetel, Bonte gele	1898											3	
Lamium maculatum cv. 'Variegatum'	dovenetel, Gestreepte	2464							x				1	
Lamium hybridum	dovenetel, Ingesneden	703											2	
Lamium purpureum var. purpureum	dovenetel, Paarse, s.s.	706	2	2	x				x	x	x		3	
Lamium album	dovenetel, Witte	700	3	3	x					x	x		3	
Anisantha sterilis	dravik, IJle	165	3	2	x		x		x		x		3	
Bromus hordeaceus subsp. hordeaceus	dravik, Zachte, s.s.	161	3		x	x			x		x		2	
Anisantha tectorum	dravik, Zwenk-	166											2	
Gnaphalium uliginosum	droogbloem, Moeras-	589								x				
Calamagrostis epigejos	Duinriet	174					x						2	
Alopecurus myosuroides	Duist	41	2		x						x		2	
Fumaria officinalis	duivekervel, Gewone	533											2	
Achillea millefolium	duizendblad, Gewoon	4	2	3		x		x		x	x		3	
Persicaria lapathifolia	duizendknoop, Beklierde	973	2	2		x				x	x		3	
Fallopia japonica	duizendknoop, Japanse	1873										x		
Rosa rubiginosa	Egelantier	1645											2	
Sparganium erectum subsp. erectum	egelskop, Grote, s.s.	1533	2			x						x	3	
Quercus robur	eik, Zomer-	1037						x	x	x			1	
Alnus glutinosa	els, Zwarte	36							x		x			
Angelica sylvestris	engelwortel, Gewone	60	3						x		x		2	
Veronica filiformis	ereprijs, Draad-	1896	2	2					x	x			3	
Veronica persica	ereprijs, Grote	1358	2			x			x	x	x		3	
Veronica hederifolia	ereprijs, Klimop-	1352	1										3	
Veronica arvensis	ereprijs, Veld-	1347			x					x			2	
Veronica catenata	ereprijs, water-, Rode	1350	1						x		x		1	
Fraxinus excelsior	es, Gewone	531							x				3	
Acer pseudoplatanus	esdoorn, Gewone	2							x				3	
Conyza canadensis	fijnstraal, Canadese	475	2	3						x	x		3	
Erigeron acer	fijnstraal, Scherpe	474											2	
Agrostis stolonifera	Fioringras	18	3	2	x	x		x	x	x	x		3	
Anthriscus sylvestris	Fluitenkruid	70	3	2	x			x	x	x	x		3	
Potamogeton pectinatus	fonteinkruid, Schede-	998	2									x		
Chrysanthemum segetum	ganzebloem, Gele	321							x					
Chenopodium polyspermum	ganzenvoet, Korrel-	315	1							x			2	
Chenopodium album	ganzenvoet, Mel-	306	3							x	x		3	
Chenopodium rubrum	ganzenvoet, Rode	316	1		x					x	x		1	
Chenopodium ficifolium	ganzenvoet, Stippel-	310								x	x		3	
Chenopodium glaucum	ganzenvoet, Zeegroene	312										x		
Nuphar lutea	Gele plomp	865	2											
Conium maculatum	Gevlekte scheerling	347	1										2	
Arrhenatherum elatius	Glanshaver	96	2		x				x	x	x		3	
Scutellaria columnae	glidkruid, Tros-	1765							x					
Berteroa incana	Grijskruid	137							x					
Solidago gigantea	guldenroede, Late	1221		1							x	x	2	
Echinochloa crus-galli	Hanenpoot	428									x	x		

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

		kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
		uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	57	58	58
		km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31		
		#srtm	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277		
WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS		
<i>Pulicaria dysenterica</i>	Heelblaadjes	1029	2		x	x			x	x				
<i>Bulboschoenus maritimus</i>	Heen	1156	3							x	x	3		
<i>Equisetum arvense</i>	Heermoes	462	2	3	x	x		x	x	x	x	3		
<i>Circaea lutetiana</i>	heksenkruid, Groot	329							x					
<i>Pseudofumaria lutea</i>	helmbloem, Gele	364											3	
<i>Scrophularia nodosa</i>	helmkruid, Knopig	1170											1	
<i>Scrophularia umbrosa</i> subsp. <i>neesii</i>	helmkruid, Middelst	1169							x	x				
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	herderstasje, Gewoon	200	3	3	x				x	x	x	3		
<i>Sinapis arvensis</i>	Herik	1207	2	3	x	x		x		x	x	3		
<i>Hypericum tetrapterum</i>	hertshooi, Gevleugeld	651							x	x	x			
<i>Petasites hybridus</i>	hoefblad, Groot	926		3					x					
<i>Tussilago farfara</i>	hoefblad, Klein	1316	3	3	x	x	x	x	x	x	x	3		
<i>Lamium amplexicaule</i>	Hoenderbeet	701			x					x		3		
<i>Glechoma hederacea</i>	Hondsdrif	582	3	3	x	x	x	x	x	x	x	3		
<i>Aethusa cynapium</i>	Hondspeterselie	12									x	2		
<i>Melilotus altissimus</i>	honingklaver, Goudgele	810									x	1		
<i>Melilotus albus</i>	honingklaver, Witte	809	2	1						x	x	3		
<i>Ceratophyllum demersum</i>	hoornblad, Grof	299	2							x		3		
<i>Cerastium fontanum</i> subsp. <i>vulgare</i>	hoornbloem, Gewone	296	3	2	x	x		x	x	x	x	3		
<i>Cerastium glomeratum</i>	hoornbloem, Kluwen-	295	2						x		x	3		
<i>Cerastium semidecandrum</i>	hoornbloem, Zand-	298	1									2		
<i>Humulus lupulus</i>	Hop	639								x				
<i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver	799	3			x		x	x	x	x	3		
<i>Lunaria annua</i>	judaspenning, Tuin-	1866		2								2		
<i>Dipsacus fullonum</i>	kaardenbol, Grote	412		2					x	x	x	2		
<i>Malva neglecta</i>	kaasjeskruid, Klein	790									x	2		
<i>Malva moschata</i>	kaasjeskruid, Muskus-	789		1	x	x			x			2		
<i>Acorus calamus</i>	Kalmoes	7	2									2		
<i>Cynosurus cristatus</i>	Kamgras	386				x			x					
<i>Matricaria recutita</i>	kamille, Echte	794		2					x	x	x	3		
<i>Tripleurospermum maritimum</i>	kamille, Reukeloze	795	2							x	x	3		
<i>Matricaria discoidea</i>	kamille, Schijf-	796	2	2						x	x	3		
<i>Lythrum salicaria</i>	kattenstaart, Grote	785	2		x	x			x	x	x			
<i>Hydrocharis morsus-ranae</i>	Kikkerbeet	640										2		
<i>Papaver rhoeas</i>	klaproos, Grote	916	1			x			x	x	x	2		
<i>Trifolium hybridum</i>	klaver, Basterd-	1301				x				x	x	3		
<i>Trifolium dubium</i>	klaver, Kleine	1299	2	2	x	x			x	x	x	3		
<i>Trifolium pratense</i>	klaver, Rode	1305	3	3	x	x			x	x	x	3		
<i>Trifolium repens</i>	klaver, Witte	1306	3	3	x	x			x	x	x	3		
<i>Oxalis corniculata</i>	klaverzuring, Gehoornde	910								x		2		
<i>Oxalis fontana</i>	klaverzuring, Stijve	911								x		1		
<i>Galium aparine</i>	Kleefkruid	546	3	2	x			x	x	x	x	3		
<i>Arctium minus</i>	klit, Gewone	2457		1	x	x			x	x		3		
<i>Campanula persicifolia</i>	klokje, Pracht-	194										1		
<i>Campanula trachelium</i>	klokje, Ruig	199										1		

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	58	58	58
	km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31	31
	#srtm	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277	277
WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS
Centaurea jacea	Knoopkruid	1766		1	x				x			2
Galinsoga quadriradiata	knopkruid, Harig	544	1	2							x	3
Galinsoga parviflora	knopkruid, Kaal	545		1						x	x	3
Silene latifolia (subsp. alba)	koekoeksbloem, Avond-	805										1
Silene dioica	koekoeksbloem, Dag-	807		1	x				x			1
Lychnis flos-cuculi	koekoeksbloem, Echte	772	1						x			
Lactuca serriola	Kompassla	699				x		x		x	x	3
Eupatorium cannabinum	Koninginnenkruid	490	3							x	x	2
Brassica napus	Koolzaad	1802	2	2	x							2
Cornus sanguinea	kornoelje, Rode	355				x			x			3
Cornus alba	kornoelje, Witte	5046							x	x		2
Euphorbia helioscopia	Kroontjeskruid	495								x	x	2
Lemna gibba	kroos, Bult-	722	2								x	3
Lemna minor	kroos, Klein	723	2							x	x	3
Lemna trisulca	kroos, Punt-	724	2									2
Spirodela polyrhiza	kroos, Veelwortelig	1241	2									3
Azolla filiculoides	kroosvaren, Grote	128										2
Dactylis glomerata	Kropaar	390	3	3	x	x	x	x	x	x	x	3
Lepidium ruderales	kruidkors, Steen-	733								x		
Hordeum murinum	Kruipertje	636	2	2	x					x		3
Senecio jacobaea	kruiskruid, Jakobs-	2290		2	x	x		x	x	x	x	3
Senecio vulgaris	kruiskruid, Klein	1192	2							x	x	3
Senecio viscosus	kruiskruid, Kleverig	1191										1
Elytrigia repens	Kweek	446		2		x	x	x		x	x	3
Vulpia myuros	langbaardgras, Gewoon	1393								x		3
Lathyrus latifolius	lathyrus, Brede	1864										1
Lathyrus pratensis	lathyrus, Veld-	715									x	2
Chaenorhinum minus	leeuwenbek, Kleine	743								x		1
Cymbalaria muralis	leeuwenbek, Muur-	741										1
Leontodon autumnalis	leeuwentand, Vertakte	725								x		3
Equisetum palustre	Lidrus	466	1						x	x	x	3
Hippuris vulgaris	Lidsteng	630								x		
Eragrostis pilosa	liefdegras, Straat-	1762										2
Glyceria maxima	Liesgras	585	3						x	x	x	3
Ligustrum vulgare	liguster, Wilde	736										2
Sorbus aucuparia	lijsterbes, Wilde	1227							x	x	x	3
Iris pseudacorus	lis, Gele	665	3	3					x	x	x	3
Typha latifolia	lisdodde, Grote	1318	3			x			x	x	x	3
Pulmonaria officinalis	longkruid, Gevlekt	1032										2
Allium vineale	look, Kraai-	35							x			
Alliaria petiolata	Look-zonder-look	29		2					x	x		2
Medicago sativa	Luzerne	801	1	1						x		1
Vinca minor	maagdenpalm, Kleine	1377										2
Bellis perennis	Madeliefje	135	3	3	x	x			x	x	x	2
Glyceria fluitans	Mannagrass	584		2	x				x	x	x	2

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

NEDERLANDSE NAAM

	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	58	58
	km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31	
	#srtm	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277	
	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS	
Dryopteris filix-mas	Mannetjesvaren	421						x				
Leucanthemum vulgare	margriet, Gewone	319	2		x			x		x	3	
Origanum vulgare	marjolein, Wilde	894						x				
Crataegus monogyna	meidoorn, Eenstijlige	369	2		x		x	x	x		2	
Atriplex prostrata	melde, Spies-	121	1						x	x	2	
Atriplex patula	melde, Uitstaande	123	1						x	x	2	
Sonchus arvensis	melkdistel, Akker-	2324	2	2				x	x	x	3	
Sonchus asper	melkdistel, Gekroesde	1224	2	x					x	x	3	
Sonchus oleraceus	melkdistel, Gewone	1225	2		x				x	x	3	
Armoracia rusticana	Mierik	92							x			
Tanacetum parthenium	Moederkruid	320							x	x	2	
Rorippa palustris	Moeraskers	1076	2						x	x	3	
Filipendula ulmaria	Moerasspirea	526	1					x		x	1	
Tragopogon pratensis subsp. pratensis	morgenster, Gele	2418	1					x		x	1	
Tragopogon porrifolius	morgenster, Paarse	1293									2	
Brassica nigra	mosterd, Zwarte	152							x	x	2	
Mentha aquatica	munt, Water-	813	2		x				x	x	2	
Mentha x rotundifolia	munt, Wollige	1772							x			
Stellaria media	muur, Vogel-	1250	3		x			x	x	x	3	
Sedum acre	Muurpeper	1175							x		3	
Setaria pumila	naalbaar, Geelrode	1195									1	
Solanum nigrum subsp. nigrum	nachtschade, Zwarte, s.s.	1219		1					x	x	2	
Geum urbanum	nagelkruid, Geel	579	1	2	x			x			3	
Geranium pyrenaicum	ooievaarsbek, Berm-	575						x				
Geranium pusillum	ooievaarsbek, Kleine	574									2	
Geranium dissectum	ooievaarsbek, Slipbladige	570	3	2	x	x	x	x	x	x	3	
Geranium molle	ooievaarsbek, Zachte	571	2		x	x			x	x	3	
Dactylorhiza majalis subsp. majalis	orchis, Brede, Subsp. majalis v.	886						x				
Dactylorhiza majalis subsp. praetermissa	orchis, Riet-	890						x				
Dactylorhiza incarnata	orchis, Vleeskleurige	884						x				
Taraxacum officinale	paardebloem, Gewone	1264	3	3	x	x		x	x	x	3	
Aesculus hippocastanum	paardekastanje, Witte	1851									1	
Pastinaca sativa	pastinaak, Gewone	922	2	3		x	x	x	x	x	3	
Daucus carota	Peen	394		2		x		x	x	x	3	
Lysimachia nummularia	Penningkruid	782									1	
Persicaria maculosa	Perzikkruid	977	2	2		x					3	
Cardamine pratensis	Pinksterbloem	205	1	3				x		x	3	
Lolium perenne	raaigras, Engels	756	3		x	x		x	x	x	3	
Sisymbrium officinale	raket, Gewone	1211	2						x	x	3	
Rhinanthus angustifolius	ratelaar, Grote	1066						x				
Rhinanthus alectorolophus	ratelaar, Harige	1065						x				
Erodium cicutarium subsp. cicutarium	reigersbek, Gewone, s.s.	480		2							1	
Anthoxanthum odoratum	reukgras, Gewoon	66						x				
Phragmites australis	Riet	933	3	3	x	x	x	x	x	x	3	
Phalaris arundinacea	Rietgras	930		2	x	x	x	x	x	x	3	
Geranium robertianum	Robertskruid	576			x				x		3	

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	57	58	58
	km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31		
	#srtm	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277		
WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS	
Lotus corniculatus ssp. corniculatus	rolklaver, Gewone	761								x			
Lotus pendunculatus	rolklaver, Moeras-	763							x				
Rosa canina	roos, Hond-	1643								x			1
Rosa rugosa	roos, Rimpel-	1085											1
Juncus bufonius	rus, Greppel-	675								x	x		3
Juncus effusus	rus, Pit-	680	3		x				x	x	x		2
Juncus compressus	rus, Platte	678			x	x			x		x		
Juncus inflexus	rus, Zeegroene	684	1						x	x	x		
Juncus articulatus	rus, Zomp-	673	2		x	x			x	x	x		3
Potentilla indica	Schijnaardbei	5117											1
Silene vulgaris	silene, Blaas-	1206											1
Hypericum perforatum	Sint-Janskruid	649		3						x			
Prunus spinosa	Sleedoorn	1021			x	x			x				
Symphytum officinale	smeewortel, Gewone	1259	3	3					x	x	x		3
Symphoricarpos albus	Sneeuwbes	2107									x		2
Acer campestre	Spaanse aak	1											2
Ranunculus ficaria subsp. bulbifer	speenkruid, Gewoon	1047	3	3								x	3
Erysimum cheiranthoides	steenraket, Gewone	487								x			2
Callitriche	Sterrenkroos (G)	6097	2										3
Chelidonium majus	Stinkende gouwe	305		1	x								3
Poa annua	Straatgras	952	3		x					x	x		3
Crepis capillaris	streepzaad, Klein	372	3	2	x	x		x	x	x	x		3
Agrostis capillaris	struisgras, Gewoon	19								x			2
Agrostis gigantea	struisgras, Hoog	17								x			
Bidens connata	tandzaad, Smal	142											2
Bidens frondosa	tandzaad, Zwart	143	2		x							x	
Oenothera erythrosepala	teunisbloem, Grote	873										x	
Oenothera biennis	teunisbloem, Middelste	872		1				x		x			2
Phleum pratense subsp. pratense	Timoteegras s.s.	932	3	2		x				x	x		3
Valeriana officinalis	valeriaan, Echte	1333	1									x	1
Polygonum aviculare	varkensgras, Gewoon	968	2	2					x	x	x		3
Coronopus squamatus	varkenskers, Grove	359								x			2
Coronopus didymus	varkenskers, Kleine	358								x	x		2
Myriophyllum spicatum	vederkruid, Aar-	851	2										2
Persicaria amphibia	Veenwortel	967	3	1	x	x		x	x	x	x		3
Cardamine hirsuta	veldkers, Kleine	203	3	3	x					x	x		3
Myosotis arvensis	vergeet-mij-nietje, Akker-	840	1		x			x	x	x	x		3
Myosotis sylvatica	vergeet-mij-nietje, Bos-	846											2
Myosotis scorpioides	vergeet-mij-nietje, Moeras-	844	1						x	x	x		2
Sagina procumbens	vetmuur, Liggende	1112								x			3
Sagina apetala	vetmuur, Tengere	1109								x			1
Potentilla reptans	Vijfvingerkruid	1010			x				x	x			2
Digitalis purpurea	vingerhoedskruid, Gewoon	406											1
Viola tricolor	violtje, Driekleurig	1390											1
Viola odorata	violtje, Maarts	1384											1
Sambucus nigra	vlier, Gewone	1133		2	x	x			x	x	x		3

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
		uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	57	58	58
		km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31		
		#srtn	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277		
		SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS		
Buddleja davidii	Vlinderstruik	5032								x		2		
Prunus padus	Vogelkers	1019							x			3		
Alopecurus geniculatus	vossenstaart, Geknikte	40			x				x		x	2		
Alopecurus pratensis	vossenstaart, Grote	42	2	3					x		x	3		
Erophila verna	Vroegeling	483		3						x		3		
Alchemilla mollis	vrouwenmantel, Fraaie	1648								x		1		
Galium palustre	walstro, Moeras-	2376										1		
Eleocharis palustris subsp. palustris	waterbies, Gewone	437	1						x		x	3		
Berula erecta	watereppe, Kleine	1215								x	x	2		
Nymphoides peltata	Watergentiaan	867	2							x	x	2		
Rorippa amphibia	waterkers, Gele	1074	2	2					x		x	2		
Rorippa microphylla	waterkers, Slanke	859	1							x		2		
Nymphaea alba	waterlelie, Witte	866										2		
Persicaria hydropiper	Waterpeper	972										1		
Elodea canadensis	waterpest, Brede	441	2											
Elodea nuttallii	waterpest, Smalle	442	2											
Ranunculus circinatus	waterranonkel, Stijve	1046	2						x			2		
Alisma plantago-aquatica	waterweegbree, Grote	28		2						x	x	3		
Alisma lanceolatum	waterweegbree, Slanke	27								x	x	2		
Lysimachia punctata	wederik, Punt-	1867										1		
Plantago major subsp. major	weegbree, Grote, s.s.	947	3	3	x	x		x	x	x	x	3		
Plantago coronopus	weegbree, Hertshoorn-	944								x				
Plantago lanceolata	weegbree, Smalle	946	3	3	x	x		x	x	x	x	3		
Epipactis helleborine	wespeorchis, Brede	460	1						x	x		3		
Vicia hirsuta	wikke, Ringel-	1370							x					
Vicia sativa subsp. nigra	wikke, Smalle, s.s.	1368	2	2	x	x		x	x	x	x	3		
Vicia cracca	wikke, Vogel-	1369	2			x				x		2		
Achillea ptarmica	Wilde bertram	5							x	x				
Salix triandra	wilg, Amandel-	1125										x		
Salix cinerea subsp. cinerea	wilg, Grauwe	2468							x	x				
Salix alba	wilg, Schiet-	1116								x	x	2		
Chamerion angustifolium	Wilgenroosje	450		2						x	x	2		
Epilobium hirsutum	wilgenroosje, Harig	451	3	3		x			x	x	x	3		
Convolvulus arvensis	winde, Akker-	350		2						x		2		
Calystegia sepium	winde, Haag-	188	3	2		x		x	x	x	x	3		
Claytonia sibirica	winterpostelein, Roze	1679										2		
Claytonia perfoliata	winterpostelein, Witte	338										1		
Holcus lanatus	witbol, Gestreepte	631	3	2	x	x	x	x	x	x	x	3		
Thlaspi arvense	Witte krodde	1281	2	3					x	x	x	2		
Euphorbia lathyris	wolfsmelk, Kruisbladige	1689										1		
Euphorbia peplus	wolfsmelk, Tuin-	498								x	x	3		
Lycopus europaeus	Wolfspoot	780	2						x		x	2		
Reseda luteola	Wouw	1063								x				
Diplotaxis tenuifolia	zandkool, Grote	410									x	1		
Arenaria serpyllifolia	Zandmuur	2334			x									
Arabidopsis thaliana	Zandraket	81										2		

**WAARNEMINGEN 1998
OP STREEPLIJSTEN**

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

NEDERLANDSE NAAM

	kaart	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
	uurhok	47	56	57	57	57	57	57	57	57	58	58	58
	km-hok	55	35	11	12	21	22	31	54	12	31	31	31
	#srtn	144	104	85	80	14	43	149	188	174	277	277	277
	SNR	KE	RE	PW	PW	PW	PW	JA	JA	PW	VS	VS	VS
Saponaria officinalis												x	
Nicandra physalodes	863								x	x			
Carex ovalis	246							x					
Carex riparia	259	2	3					x		x	2		
Carex hirta	235	3		x	x	x	x	x	x	x	3		
Carex disticha	225	2						x					
Carex otrubae	245	2						x		x	2		
Aegopodium podagraria	11	3	1	x	x			x	x	x	3		
Lobularia maritima	1865								x				
Potentilla anserina	1006	2	3	x	x		x	x	x	x	3		
Aster tripolium	117	1								x			
Rumex x pratensis	1095			x	x			x	x		3		
Rumex maritimus	1100				x					x			
Rumex conglomeratus	1097				x			x	x	x	3		
Rumex crispus	1098	2	1	x	x		x	x	x	x	3		
Rumex palustris	1102	2		x						x			
Rumex obtusifolius	1101	3	3	x	x		x	x	x	x	3		
Rumex acetosella	1094								x		2		
Rumex acetosa	1093	2	2	x				x		x	3		
Rumex hydrolapathum	1099	2								x	2		
Fallopia convolvulus	970								x	x	2		
Butomus umbellatus	171	2								x	2		
Festuca arundinacea	514						x	x	x	x	3		
Festuca rubra	520				x		x	x	x	x	3		
Ophioglossum vulgatum	879							1					
Arum maculatum	103										1		
Rosa pimpinellifolia	1083				x								
Cotoneaster	6578				x								
Viburnum opulus	1367							1					
Pseudofumaria alba	5047										1		
Galeopsis bifida	540										1		
Anacamptis pyramidalis	51							1					
Verbascum phlomoides	1341										2		
Campanula rapunculoides	195								x				
Cornus	6144				x								
Leucanthemum paludosum	2494									x	1		
Ophrys apifera	880										1		
Erucastrum gallicum	484										1		
Apium graveolens	76								x				
Oenothera	6371				x								
Solanum lycopersicum	1833								x				
Myosotis discolor	842							1					
Vicia sepium	1373									x			
Vicia tetrasperma subsp. tetrasperma	1375							3					
Salix repens	1124							1					
Carex acutiformis	212									x			

LOSSE WAARNEMINGEN 1998

WETENSCHAPPELIJKE NAAM	NEDERLANDSE NAAM	SNR	HOK	BED.	WNR
<i>Arum maculatum</i>	aronskelk, Gevlekte	103	305735	1	VS
<i>Arum italicum</i>	aronskelk, Italiaanse	102	305715	1	KS
<i>Picris hieracioides</i>	bitterkruid, Echt	938	305743	1	VS
<i>Herniaria glabra</i>	breukkruid, Kaal	609	305744	1	VS
<i>Torilis japonica</i>	doornzaad, Heggen-	1289	305743	2	VS
<i>Caltha palustris</i> subsp. <i>palustris</i>	dotterbloem, Gewone	187	305811	1	KS
<i>Bromus madritensis</i>	dravik, Madritensis	10004	305734	1	VS
<i>Angelica archangelica</i>	engelwortel, Grote	59	305743	1	VS
<i>Veronica chamaedrys</i>	ereprijs, Gewone	1351	305841	1	VS
<i>Veronica chamaedrys</i>	ereprijs, Gewone	1351	305732	1	VS
<i>Echinochloa crus-galli</i>	Hanenpoot	428	305734	1	VS
<i>Leonurus cardiaca</i>	Hartgespan	728	305721	1	VS
<i>Cochlearia danica</i>	lepelblad, Deens	342	305745	2	VS
<i>Pulmonaria officinalis</i>	longkruid, Gevlekt	1032	305733	1	VS
<i>Allium ursinum</i>	look, Das-	34	305715	1	KS
<i>Geranium lucidum</i>	ooievaarsbek, Glanzige	2443	305745	1	VS
<i>Taxus baccata</i>	Taxus	1267	305734	1	VS
<i>Valerianella locusta</i>	veldsla, Gewone	1336	305743	2	VS
<i>Digitaria sanguinalis</i>	vingergras, Harig	408	305734	1	VS
<i>Viola odorata</i>	violtje, Maarts	1384	305744	2	VS
<i>Epipactis helleborine</i>	wespeorchis, Brede	460	305724	1	KS
<i>Claytonia sibirica</i>	winterpostelein, Roze	1679	305733	1	VS
<i>Euphorbia lathyris</i>	wolfsmelk, Kruisbladige	1689	305722	1	KS
<i>Arabidopsis thaliana</i>	Zandraket	81	305743	2	VS
<i>Saponaria officinalis</i>	Zeepkruid	1139	305745	1	VS